

A I O K R I F

Irodalmi Folyóirat · 2017. nyár
X. évfolyam 2. szám

Apokrif

”
Ez az életem, a vas
”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
X. évfolyam, 2. szám
2017. nyár

Főszerkesztő
Nyerges Gábor Ádám

Felelős szerkesztő
Fráter Zoltán

Szerkesztők
Bödecs László (vers, tördelés)
Reichert Gábor (próza)
Mizsur Dániel (kritika)
veress dani (kép)
Murzsa Tímea (Apokrif Online)
Gál Soma (műfordítás)

•
Munkatársak
Evellei Kata (korrektúra)
Tarcsay Zoltán (címlap/design)
Bali Farkas Péter, Csillik Kristóf (szerkesztőségi asszisztens)

Szerkesztőség
1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1
Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473
apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.hu>

Felelős kiadó
Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda
Robinco Kft.
Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.
Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Copyright © 2017 Az Apokrif 2017/2. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 350 Ft

ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 07** **Izsó Zita**
Csendélet, Végződések, Az első hazugság, Szoborarc, A legöregebb rokon
- 14** **Márton László**
Szamar a lóistállóban (részlet egy készülő regényből)
- 24** **Bánkövi Dorottya**
Félig, Blokk, Rianás
- 30** **Toroczkay András**
Zsola
- 35** **Molnár Álmos**
Legyek
- 41** **Bereti Gábor**
Ezt a tapintást, Hiába fordítod meg, Anyád s apád már rég
- 46** **Csabai Máté**
Vas

Látószög

- 51** **Mizsur Dániel:** *Lélek lakta test: örvény és felszín*
(Csabai Máté prózai munkáiról)
- 54** **veress dani:** *A feneketlen tarisznya*
(Kazi Roland műveiről)

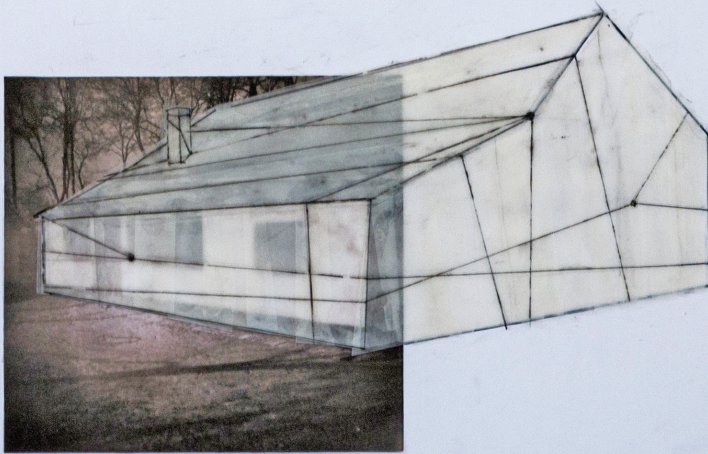
Látótávolság

- 62** **B. Kiss Mátyás:** *Zsilettfüggöny*
(Tolnai Ottó: *Nem könnyű*)
- 66** **Urbán Csilla:** *Csont és pletyka temeti be a traumákat*
(Milbacher Róbert: *Szűz Mária jegyese*)
- 71** **Murza Tímea:** *Milyen a levegőtlen biztonság?*
(Mizsur Dániel: *Karc*)
- 74** **Szendi Nóra:** *„Huszonkét éve rág a féreg”*
(Csillik Kristóf: *Hüllők időszaka*)

Illusztrációk

E számunkat Kazi Roland munkáival illusztráltuk.

A borító a *Kicsiny falum* című installáció részletének felhasználásával készült
(2015, falemez, cipők, fémalkatrészek, 47,5 × 68,5 × 48 cm).

Kazi Roland

Csomagolásterv Christónak, 2016
vegyes technika, papír, 40 × 30 cm

Izsó Zita

Csendélet

Este tíz után lehalkítja a másikat, mint egy tévét,
nehogy megint átkopogjon a szomszéd
azzal a cipőjével,
amit már évek óta nincs hova felvennie.
Mindketten csukva tartják a szájukat,
de a szobában áll a füst,
mint a meggondolatlanul kimondott szavak.
Az ajtó lassan kinyílik,
minden szürke a ködtől,
mintha a hónapok óta ki nem mosott konyhafüggönyön
keresztül néznék a tájat,
amit napközben a legyek miatt nem mernek félrehúzni.
A férfi lassan elindul. Ő pedig továbbra sem szól utána,
de még sokáig nézi a hátát.
Mellette a gyerek még mindig azon kesereg,
hogy dolgozatírás közben nem jutott eszébe
az a szó németül, hogy megbocsátás.

Végződések

Végre tél van.
És mi térdig belegázolunk a frissen leesett hóba,
hógolyókat gyúrunk, és kétségbeesve próbáljuk eltalálni
azt a harmadik emeleti ablakot,
de sehogy sem sikerül.
Talán mögé képzeljük a pár napja ellopott telefonunkat,
ami még az előző tulajdonos telefonszámaival volt tele.
Vagy elfelejtett rokonainkat, akikért nem imádkoztunk eleget,

a kiszáradt szobanövények után maradt, földdel teli cserepeket,
az elkóborolt háziállatokat, a feleslegesen megvett terhességi tesztek,
az ablakpárkányon sorakozó, fáradt olajjal teli befőttesüvegeket,
a férfit, akit nem akartunk látni többé,
hogyan ne emlékeztessen a legnagyobb hibánkra,
a foltot, amit nem tudtunk kiszedni a ruhánkból,
ezért dühünkben körbevágtuk,
a telefonszámot, amit a hazaúton megállás nélkül ismételtünk,
mert annyira meg akartuk jegyezni,
apánk régi focimezét, amit a magyar csapat hetes számú játékosával
akartunk aláíratni,
a szavakat, amiket sosem annak mondtunk, akinek kellett volna,
az összetört lámpát, amit lerúgtunk a focilabdával harmadikban,
ezekre a dolgokra gondolunk,
és újra megcélizzuk a harmadik emeleti lakás ablakát,
mert ott van minden, ami korábban a miénk volt,
és ha csendben maradunk, lehet hallani,
mint egy elszabadult méhraj,
keringenek bent a szavak, amiket sosem volt bátorságunk kimondani.

Az első hazugság

Egyszer késtetek csak el az alatt a sok év alatt,
amíg apád vitt iskolába.
Ráadásul félre kellett állnotok a kocsival,
mert már hívta a főnöke, hogy merre van,
kihallatszott a telefonból,
pontosan úgy beszélt vele,
mintha nem csinálta volna meg a leckét.
Te meg sügni akartál neki,
de nem jutott eszedbe, milyen betűvel kezdődik
az az utca, ahol percekig álltatok, mert

az előttetek haladó teherjáromű sofőrje
átlépte a megengedett sebességhatárt,
nem tudta bevenni a következő kanyart,
egyensúlyt veszítve felborult,
és a ketrecek, amiket szállított,
a földre hullva szinte mind kinyíltak,
a csirkék fejvesztve menekültek,
a feltámadó szélben kavarogtak a tollak,
a rácsok mögött ragadt állatok pedig
összetörték magukat, mert rosszul estek,
félelmükben összezsípték magukat,
és kivájták egymás szemeit.

De apád nem beszélt erről, nem védte magát.
Csak ült lehajtott fejjel a kocsiban,
hallgatása olyan volt,
mint a kirabolt, üres balatoni nyaralótok,
ahonnan elvittek mindent, kedvenc játékaidat is,
és semmit sem találtál benne,
ami ismerős lehet.
Aztán letette a telefont,
és te vártad, hogy mondjon valamit,
ami az egészet megmásítja,
vagy meg nem történtté teszi,
de ő még egy darabig némán bámult maga elé,
mintha a szemorvosnál nem tudná leolvasni
az elé tett betűtábla legalsó sorát.
Aztán feleszmélt.
Feléd fordult, és nem értette,
miért sírsz, mi bajod van.
Te meg azt mondtad,
csak a csirkéket sajnálsz,
amik a ketrecekben ragadtak.

Szoborarc

A pultos tekergeti a rádiót, adást keres,
az indokoltnál feszültebb hangon szól hozzám,
biztosan felidegesítette valaki,
talpam alatt csikorog a földhöz vágott üveg,
amit tegnap óta nem sikerült feltakarítani.
Ahogy ott állok, és nézem az órám,
hirtelen eszembe jut, hogy mi van, ha nem vársz.
ha nem hallgattad vissza a rögzítőt,
nem vársz ebédrel, süteménnyel,
de még kávé sincs otthon,
és én megszegyenítlek követelőző szeretetemmel.
Aztán még jobban megbénított a félelem,
mint hirtelen jött fagy a vizek felső rétegeit,
hogy mi van, ha nyílik az ajtó, te bejössz,
és nem veszel észre ebben a félhomályban,
kérsz két felest, annyit, amennyit egy ennyi idős nőnek már nem illik,
mi van ha valamelyik asztalra borult részegnek meglátom az arcát,
és kiderül, valamelyik te vagy,
mi van, ha megundorodom tőled,
mi van, ha nem is szeretlek.
Hirtelen félni kezdek, hogy talán hiába jöttem,
hogy nem talállak, mert már rég elköltözél,
vagy igazából soha nem is laktál itt.
És pedig nem is ismerlek,
mégis hasonlítok rád,
mint sosem létező antik istenekre a szobraik.

A legöregebb rokon

A képen, amit fiatalon festett,
a felhők még tiszták, ablakba kitett ágyneműk,
valahogy lágyabb a táj,
a kövek formája
mint a félig elszopogatott, kiköpött keménycukor,
a hegyeket pedig mintha az anyjától elcsent süteményformából
fordították volna ki.

Ez a festmény is a lezárt szobában van, amit már nem fűtött ki,
és ahova behordta a régi lomokat, hogy ne kelljen emlékeznie.
Ha meglátogatják, mindig mozdulatlanul ül, mintha most őt festenék.
Csak mereven tartott ujjai remegnek meg néha,
enyhe fuvallattól frissen ültetett fák ágai.

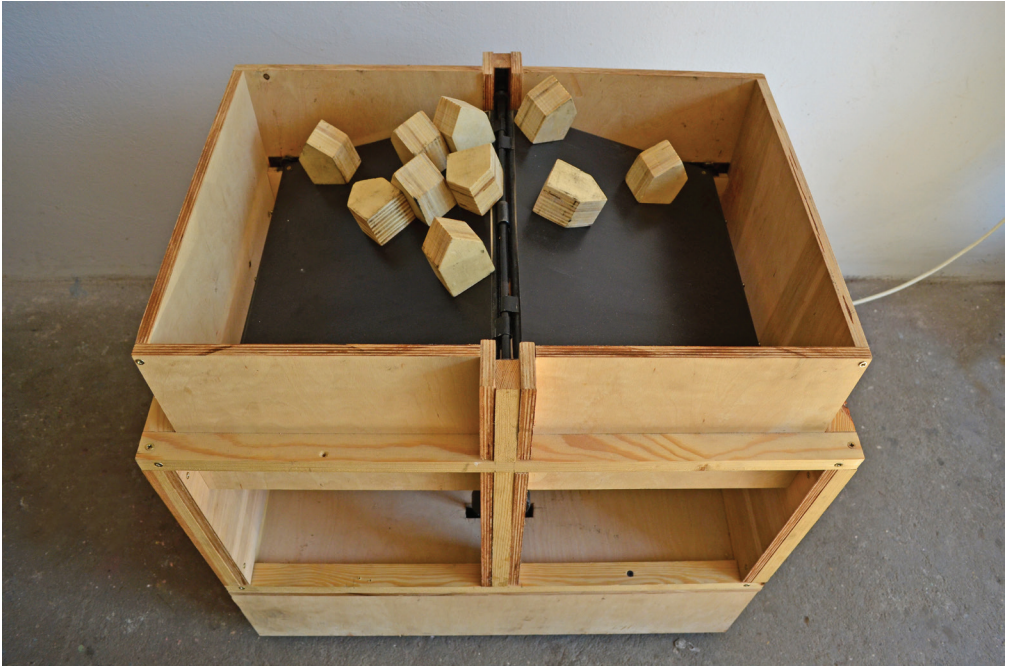
A rokonok ilyenkor körbeülik,
de nem figyelnek rá, egymással beszélgetnek,
a legkisebb gyerek viszont, aki most látja először,
soha nem fogja elfelejteni.
Mint süllyedő hajó üres széfjébe zárt levegő,
úgy maradnak meg benne a ennek az órának
semmittevással töltött percei.

Kazi Roland

Kicsiny falum I-III, 2015

installáció, I.: falemez, cipők, fémalatrészek, 47,5 × 68,5 × 48 cm; II.: fa, 63 × 48 × 68 cm;
III.: falemez, cipők, fémalatrészek, 63 × 67,5 × 47,5 cm

Márton László

Szamár a lóistállóban

(részlet egy készülő regényből)

Karl K., a bécsi újságíró, A Reflektor című közéleti és kulturális revü szerkesztője és egyetlen szerzője a Sidonie N. kisasszonnyal kibontakozó viharos szerelem kezdete után mintegy háromnegyed évvel végre meghívást kap az N. család kastélyába, a dél-csehországi Janowitzba (vagy inkább Janovicébe). Mint-hogy Sidi szülei már nem élnek, és Sidi két évvel idősebb bátyja, Lucas, nemrégiben önkézeivel vetett véget az életének, Karl K. a család legidősebb és egyetlen élő férfitagjától, Sidi ikertestvérétől, Charlie-től szeretné megkérni a lány kezét. Csakhogy Charlie nem jön elő a szobájából, ha pedig Karl K. bekopogtat hozzá, mindannyiszor egy érces férfihang szólal meg: „Kérem, ne zavarjon! Kérem, távozzék!” Karl K. egyszer ennek ellenére lenyomta a kilincset, de az ajtó zárva volt.

Karl K. mégis úgy érzi, hogy a pokolból, amely számára az osztrák fővárossal azonos, ismeretlen erő a paradicsomba röpítette. A paradicsom a janowitzi kastélypark, amely ugyanúgy kőfallal van körülvéve, mint bibliai elődje. Karl K. autóval érkezett Janowitzba, mégis olyasféle könnyű szédület fogja el, mintha lepkeszárnyak röpítették volna. Mintha öt perccel ezelőtt még ő lett volna az az admirálistlepke, amely most rebben fel az aranyhi-eroglifákkal pompázó egyiptomi obeliszkről a kastélytő partján.

És most rajtad a sor, kedves admirálistlepke! Miközben körbeszállingózol a park fái közt, kigyógyítod a szívet az agyból. Igazából nem is admirális vagy, hanem pávaszem, de a pávaszem Karl K. számára nem elsősorban a pillangót jelenti, hanem a csokoládémázás piskótával körültekert cseresznyét. Ezt a süteményt gyerekkorában legalább annyira kedvelte, mint a négercsókot. A te jóvoltodból, szívmengető pillangó, Karl K. egy

órára visszaváltozott gyerekké, aki a békés völgyben játszadozik, miközben gyáva törpék harcolnak a hegyek mögött. Előbújik belőle a harminc évvel ezelőtti gyerek és a hétszázharminc évvel ezelőtti vándor-énekmondó, aki örül a késő tavasznak és a kora nyárnak.

Ezt az egykori vágáns költőt, akivé Karl K. visszaváltozik egy órára, boldognál is boldogabbá teszik a világ friss, harsány színei. A világ most, íme, zöld és sárga, kék és piros, nem úgy, mint télen, amikor jégszürke és fagysápadt és világosfekete és sötétfehér. Az ember most virágot szed, nem a tetveket szedgeti a bundából. Az ember most hullámzó pázsiton és virágzó lóherén feket, nem a félig elrothadt szalmán kell hevernie. Az ember most virágzó hársak illatát szívja be, nem a füst és a korom bűzös leheletét. Az ember most sárgarigó és csalogány dalait hallgatja, nem a varjak káromgatását. Az ember most fiatal lányokban gyönyörködik, amint labdázás közben ugrándozik a mellük, és nem a keményre dermedt hóember pofáját kell bámulnia, amelynek közepén az orr gyanánt beillesztett sárgarépa vékonyabbik végét ismeretlen tettes leharapta. Az ember most simára borotvált arccal, jól fésült hajjal sétálgat a verőfényes világban, nem pedig loncsosan és szutykosan szuszog, mint egy disznó az ólban, vagy, ha az i betűt meghosszabbítjuk, mint egy dísz-Noé a bárkában.

Karl K. egy pillanatig még azt sem dönti el, vajon még mindig a derűs vándorköltőre hasonlít-e, vagy már inkább az ólba zárt disznóra és a bárkában rekedt Noéra. Egész testét olyan bozontosnak érzi, mint egy göndör szőrű magyar mangalica, noha, már ami a bőrfelület látható részét illeti, az arca továbbra is simának rémlik a tó tükrében, és a kézfejét sem borítja szőr. Tegnap megkérdezte Sidi, van-e kedve kilovagolni vele, de Karl K. nem tud lovagolni, vagy ha mégis, akkor is csak vesszőparipákon. Lassan kezdi ő is kétségesnek látni: vajon egy dél-csehországi bárókisasszony még sokáig kitart-e azon szándéka mellett,

hogy feleségül menjen egy bécsi újságíróhoz – na jó, akkor inkább esszéíróhoz, prózaíróhoz, felolvasóíróhoz –, aki polgári születésű, zsidó származású, és ráadásul még lovagolni sem tud. Az már igaz, hogy autót vezetni annál inkább tud, amely pedig a jövő járműve, de a gépkocsi a tervezett kiránduláshoz – ki tudja, miért – nem jön számításba. Ja, persze, azért, mert Sidi úticélja egy erdei tó, és az odavezető ösvény lóháton járható ugyan, de az autó számára nem elég széles.

Karl K. ajánlatát, amely szerint ő készen áll egykettőre elcsatítani a lovaglás fortélyait, Sidi elintézi egy barátságos, ugyanakkor egyértelműen elutasító kézmozdulattal. Nem szükséges, nem szükséges. Elvégre jólesik a gyalogséta is.

Sidi kedvenc lova egy vöröspej kanca. Agavének hívják, mint Pentheusz király anyját Euripidész Bakkhánsnőkjében. Csak-hogy Sidi, Karl K. jelenlétében is, majdnem mindig Mamának vagy Mamácskának szólítja a kancát. Sok időt tölt az állat mellett. Van Janowitzban kocsis is, lovászfíú is, de ők a többi lovat gondozzák. Bochumilnak és Jaroslawnak csak akkor szabad Agavével foglalkozniuk, ha a méltóságos kisasszony elutazik.

Sidi saját kezűleg csutakolja a kancát. A csutakolás, főleg hosszabb út megtétele után, jólesik a lónak, és nemcsak a szőrzet megtisztítására szolgál, nemcsak ápolt külsőt biztosít az állatnak, hanem érzelmileg is közelebb hozza egymáshoz a lovat és az embert.

A lány a vöröspej kanca patáját is maga tisztítja meg a kaparóvassal. A pata hátsó részénél, az emberi sarok megfelelőjénél kezd, és a pata eleje felé mozgatja a vasat, ahol az embernek a lábujjai vannak. Közben nem kell aggódnia a testi épsége miatt, Agavé eddig még egyszer sem rúgta meg. Sidi gondosan eltávolítja a patába szorult kavicsokat és fadarabokat, néha, nagyobb vendégség után, a félbetört parafa dugókat is. A pata nyírrészét, ezt a V alakú rugalmas képződményt és a nyírbarázdákat puha kefével tisztogatja meg, óvatos mozdulatokkal, mert a pata a nyírnél igen érzékeny.

A horzsolásokat, a bögöly- és darázscsípéseket vazelinnel keni be.

A farokra tapadt bogáncsot, sárcsomókat és másmilyen piszkot bontófésűvel, majd gyökérkefével takarítja le, ügyelve rá, hogy közben az állatnak minél kevesebb fájdalmat okozzon, noha Agavé akkor sem szokott kirúgni a hátsó lábával, ha Sidi olykor akarata ellenére kitép egy vagy több szálat a farokból. A sörény kifésülésére ritkás fogú szarufésűt használ.

Mindezen tevékenységek közben szakadatlanul beszél Agavéhoz. Ha néha, többnyire egy-egy kérdés után, mégis rövid szünetet tart, ezt olyan arckifejezéssel teszi, mintha válaszra várna. Elmeséli az állatnak, mi újság a házban és tájékán, és hogy az egyik bérlő, egy bizonyos Scheliwski (vagy mégis inkább Želivsky) úr nem tud vagy nem akar pontosan fizetni, hogy Charlie, hála Istennek, jól van, szándékában áll ipari mennyiségű repce- és lenolajat előállítani, és hogy az édesanya szobájában még most is úgy áll a bútor meg a többi holmi, mint amikor N.-né még élt.

A szintén jelenlevő Karl K., akit Sidi mintha észre sem venne lóápolás közben, elcsodálkozik a szóáradat hallatán.

„Bizonyos Ön benne, tisztelt Baronesse, hogy az állat megérti mindazt, amit Ön mesél neki?”

Vannak helyek, ilyen például a parkban a filagória vagy útközben a kis Torpedo-autó ülése, ahol tegeződnek. Máshol, például itt az istállóban is, a személyzetre való tekintettel önzik egymást.

„Bizonyos Ön benne, szerkesztő úr, hogy Agavé egy állat?”

Hát persze! Csakis állat lehet! Mi más? Mostanáig csak Jonathan Swift állította, még hozzá szatíraszerzőként könnyen átlátható okokból, hogy a lovak magasabb rendűek lehetnek az embernél.

„Agavé asszony, Ön, ugyebár, nem ember, Ön minden bizonnyal egy állat. Vagy tévedek?” A kanca most megharaphatná az idegent, és akkor Karl K. kiterjedt kék foltokat hordozna a

felsőkarján, de nem ez történik. Hanem csak az, hogy Agavé elfordítja a fejét, ingerülten és határtalan megvetéssel.

Van az istállóban egy csődör is, úgy hívják, hogy Tschiko (vagy mégis inkább Chico, mi több, időnként Csikó). A szó jelentése magyarul „fiatal ló”, spanyolul „fiú” vagy „legényke”. Ha Sidi a csődört Csikó papának szólítja, ezzel egy mulatságos oximoront fogalmaz meg, de nem kevésbé komikusan hangzik a padre Chico sem. Tschiko jelenleg harminc éves, ami a lovaknál aggastyánkornak számít, de tenyészcsofőként még mindig derekasan megállja a helyét.

Fedeztetés előtt a csődör vaszoráját, ezt a hímveszőre boruló redős bőrtasakot meg kell tisztogatni. El kell távolítani a felgyülemlett faggyúszerű zsiradékot, egyéb váladékot, szennyződéseket és a lehámlott bőrcafátokat. Karl K. csak most fogja fel, hogy előző nap Sidi miért vágta rövidre kagylóformájú körmét, amelyet a manikűrösök nem győznek magasztalni. A csődör hímtagja rendkívül érzékeny, és munka közben nem ajánlatos kesztyűt viselni, mert közvetlen bőrkontaktusra van szükség az esetleges tályogok és duzzanatok kitapintásához. Sidi maga hozza be az istállóba a langyos vízzel teli vödört, a puha szivacsot és a kókuszszír alapanyagú lóápoló szappant. A szerkesztő úr segíteni akar neki a cipekedésben, csakhogy Sidi másmilyen, fontosabb segítséget kíván a férfitól: álljon a csődör fejéhez, és fogja erősen a kötőfékszárát, nehogy Tschiko elszaladjon. Karl K. nyugodtan szólíthatja a csődört udvari tanácsos úrnak, akkor nem harap, és a fejét sem rángatja.

Udvari tanácsos úr... Udvari tanácsos úr... Udvari tanácsos úr...

Legalább hússzor nem mondja ki Karl K. ezt a megszólítást. Hogyisne! Még csak az hiányzik! Mit akar Sidi neki bemészni? Ő, A Reflektor szerkesztője higgye el neki, hogy elhunyt szülei lótestben folytatják földi létezésüket? Vajon Sidi a bolondját járattja, vagy egy kényszerképzetét osztja meg vele? De hiszen a varázsmesék, amelyek arról tudósítanak,

hogy szeretteink állatalakban élnek tovább, a Grimm-testvérek óta tudományos kutatás tárgyát képezik, és szövegkiadásokba vannak száműzve!

„Légy szíves, csutakold le a szőrét! Körkörös mozdulatokkal, felülről lefelé. Vizes ronggyal is dörzsölheted. Attól megnyugszik, miközben lepucolom a dzsuvát.”

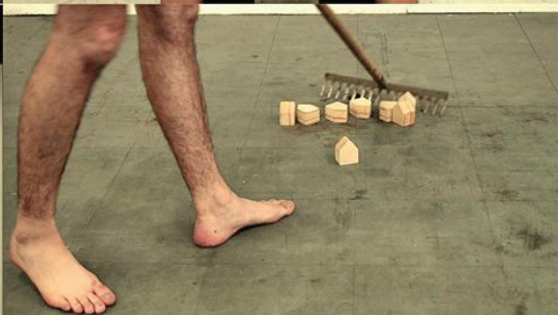
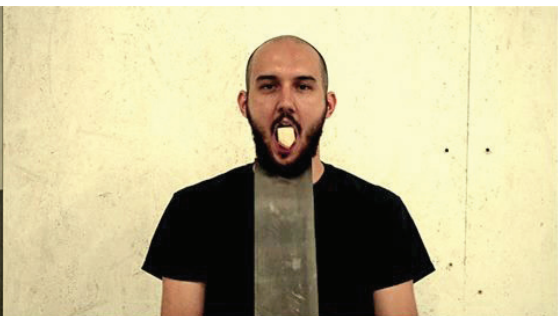
Már megint letegezi Karl K.-t, és közben piszkos szavakat vesz a szájára! De a lényegét illetően igaza van: a munka, amelyet végez, csakugyan dzsuvás. Sidi a vaszorát vagy pénisztasakot a bal kezével óvatosan visszatolja, majd pedig a jobb kezében tartott szivaccsal lemossa a „jankót” vagy „slaugot”. A maradék szennyeződést langyos vízzel öblíti le. A csődör slaugja nyugalmi állapotban negyven-ötven centiméter, de Tschiko jelenlegi állapota nem nevezhető nyugalminak, tudniillik a felizgatott nemi-zótag az utóbbi öt percben körülbelül a kétszeresére duzzadt.

Karl K. félrefordítja a fejét.

„Csak nem vagy féltékeny, te vén számár?”

Na tessék! Már megint az idegenség tüneményébe botlunk bele! Szamárnak lenni egy lóistállóban! Már csak az hiányzik, hogy Karl K. régi ismerősét, a „Majommaxot” is Janowitzba hozza az ördög! Ha itt lenne, először kételtű-kutatásaira emlékeztetve, békaügetésben szökdécselne egy kicsit, de aztán rögtön átválna lóvá, és csatlakozna az itteni lovakhoz. Négykézlábra ereszkedve haladna lépésben, ügetésben, vágásban, sőt még spanyol tánclépésben is, anélkül, hogy e bonyolult gyakorlatok közepette akár egy pillanatig is félbeszakítaná mozgáskultúráról szóló aformizmáinak áradatát. Egy megtáptosodott „Majommax” bizonyára jó multság lenne Agavének és Tschikónak, de a szerelmes számár magányosságát csak súlyosbítaná.

Miközben Sidi kezét mos, Karl K. az oroszlánsörényű, jókora termetű kutyát, Bobbyt simogatja, aki barátságosan csóválja a farkát. Janowitzban az emlősök közül talán Bobby az egyetlen, aki a szerkesztő úrral jóindulatúan, mi több, talán barátian viselkedik.

Kazi Roland
Kicsiny falum, 2015
videóperformansz, 3'22"

A szobrok, például a fából faragott Bertalan a kőből épített lépcsőházban vagy a márványfaun az üvegház mellett, láthatóan rokonszenveznek vele. A növények, főleg a harangvirágok és a kardliliomok, de az öreg vérbükk is a mesterséges kolostorromnál, vagy a kaliforniai mamutciprus az alpesi hangulatúvá átépített kilátódomb lejtőjén, szeretetteli pillantásokat vetnének rá, ha ugyan volna szemük. A kastélytó halai, kedveskedő gesztusként, jólelkűen integetnek hát- és farkúszóikkal, főleg egy-egy gólya vagy szürkegém csőrében, de még ezek a madarak is, továbbá a hattyúk és a szárcsák, akik szintén a tóban tanúznak, ha túlzott kedvességet nem tanúsítanak is, de legalább jóakaratóan közömbösek az idegennel szemben.

Ellenben a janowitzi emlősállatok fenyegetően és ellenségesen, vagy legalábbis többé-kevésbé rosszakaratúan viselkednek. A denevérek már az első este nekicsapódtak az arcának. A kék perzsamacska, akiben állítólag egy rég elhalálozott kisgyerek-kori dajka lelke él tovább, megkarmolta Karl K. kezét. A parkban egy mókus, amikor megpillantotta az idegent, a farkát fölöttébb tiszteletlen mozdulattal emelte a magasba.

Bobby – nem úgy, mint ők – már az első találkozás alkalmával félig szomorúan, félig szívéyesen, de mindenképp nagyon emberien tekintett a vendégre. Borostyánszínű szemeiben ott fénylik még most is a kimondatlan kérdés: „Ugye boldoggá fogod tenni a húgomat?” És mintha a nagyra nőtt kutya még azt is hozzátenné a maga szavak nélküli módján, de az is lehet, hogy Karl K. a bolondját járhatja vagy egy kényszerképzetét osztja meg az olvasóval: „Oskar Saxinsky nem volt képes rá!”

Ki az az Oskar Saxinsky?

Majd később elmondom.

És Bobby kicsoda?

Bobby egy személyiség. Egy kutyaszemélyiség, de akkor is. Bobby egy leonbergi, tehát egy olyan kutyafajtához tartozik, amely egy Leonberg névvel és oroszlanos címerrel büszkél-

kedő württembergi kisvárosban lett kitenyésztve, hogy a világ gazdagabb legyen egy címeroroszlán jellegű kutyafeleséggel. A világnak, amelyben csak úgy hemzsegnek a kutyarabszolgák, kutyanincstelenek, kutyaöldönfutók, kutyasenkiháziak, kutyaprolik, kutyaűnözők, néhanapján kellene kutyaszemélyiségek is.

Bobby anyai nagyapja, Leonidas von der Vogelweide annak idején Bismack herceget szolgálta becsülettel és dicsőséggel. A másik nagyapa, Rumpelstilz von der Kaisereiche (később felvett magyar nevén Császártölgyessy Koppciherci) hűséges kísérlője volt a Miramare-kastélyban Erzsébetnek, a magányos császár- és királynénak, míg az apai nagymama, Goneril von Gugelhupf az első udvarhölgy, Ferenczy Ida legjobb barátnője volt. Az egyik nagybácsi, név szerint Troilus von Eschenbach az 1890-es években Bánffy Dezső magyar miniszterelnök bizalmasának számított: úgy hírlík, hasznos tanácsokat adott neki a nemzetiségi politika terén. És még legalább huszonöt felmenőt és atyafit színre léptethetnék, élettörténetükkel és főbb cselekedeteikkel, jellemvonásaikkal és szeszélyeikkel, de nem szeretném, ha háttérbe szorulna a jelen történet voltaképpen kutyahőse, a mi Bobbynk.

Az olvasó tudja már, hogy Bobbynak borostyánszínű szeme van. Testét selymes-bársonyos, homokszínű, hosszú szőrzet borítja... de nem, nem a szőrzet borítja őt, hanem ő viseli ezt a pompás bundát a barna gallérral együtt, amely Bobbyt a legnagyobb mértékben oroszlánhoz hasonlóná teszi. Ha két hátsó lábára áll, olyan magasnak és délcegnek látszik, mint egy dragonyos alezredes az olműtzi regimentből, és ha valaki azt mondja neki, hogy „halld a parancsot, nyújts nekem egy mancsot”, akkor, mielőtt a felszólításnak engedelmesskedne, jobb mellső lábával tisztelgő mozdulatot tesz. Ha akarna, öblös hangon ugathatna órákon át, de ezt úgyszólván sohasem cselekszi, mert Bobby egy született gentleman.

Milyen könnyű dolga lenne Karl K.-nak, ha Bobbytól kellene megkérnie Sidi kezét! „A magad részéről, Lucas, hozzájárulsz-e házassági tervünkhöz?” Ha Karl K. ezt a kérdést Bobbyhoz intézné, akkor a nagy, szelíd kutya megcsóválná a farkát, ami a beleegyezés biztos jele, de talán még bólintana is. Sajnos azonban, amióta szegény Lucas eldobta magától az életet, a család legidősebb és immár egyetlen férfitagja az ikertestvér, és Charlie nem áll rendelkezésre.

Karl K. már megint ott áll Charlie szobájának küszöbén, és mielőtt bekopogtat, máris hallja az ismerős férfihangot: „Kérem, ne zavarjon! Kérem, távozzék!” Ő mégis lenyomja a kilincset. Az ajtó most, furcsa módon, nincs bezárva. A szoba pedig üres. Pontosabban, senki fia nem tartózkodik benne, de máskülönben, ha valaki leltárt akarna készíteni, számos tárgyat felírhatna a jegyzékbe. Az egyik ilyen tárgy egy gramofon az íróasztalon, amelyet egy emeltyű hoz működésbe. Az emeltyű erőkarja benyúlik a küszöb alá. Ha valaki rálép a küszöbre, az emeltyű bekapcsolja a gramofont, és a hanglemez ugyanazt a két rövid mondatot ismételteti: „Kérem, ne zavarjon! Kérem, távozzék!”

Milyen kiváló ötlet egy filmes gaghez!

Karl K. szeret bűnügyi filmeket nézni. Ha Bécsben van egy óra szabadideje, beugrik vagy a Münstedt-féle kinematográfba a Kriglergasséban, vagy a Colosseum Mozgóképszínházba a Mariahilfer Strassén.

Csak az a kár, hogy ez a zseniális jelenet egy némafilmben nem igazán tud érvényesülni, és egyelőre még nem léteznek hangosfilmek. Sőt, ki tudja, talán az ikerfivér sem létezik.

Bánkövi Dorottya

Félig

A.D.-nek

A kollégiumi szobán túli semmi
egy ideje átvette a valóság helyét.
A falak között hagyott egész:
egy fekvő nő a foltos párnán,
– testem meghosszabbítása –
becsukta az ajtót,
és ezt belülről tette.

A kint csak annyira látszott,
mint az ablak előtt egyenletesen
remegő fenyőfa ága –
akkor félelmetes volt és idegen,
azóta ékeőbb, mint egy karácsonyfa.
(A legszebb, de rövid emlékeken
átragyog minden apró részlet.)

Egy előre elrontott szobában,
a csorba bögre, a falfirkák,
a lassú laptop traktorkattogása,
a tejes mézbe száradt müzli:
kielégítő látvány, elképzelttem,
hogy így terjed át a szerelem –
tárgyáról a többi tárgyra.

Így szerettem meg az ocsmány tapétát,
(narancssárga felületen fekete cikornyák),
és így lettek kedvesek a lakótárs szétdobált ruhái:
az ő fehérneműi is mellettük heverték.

Pedig az sem volt az övé,
ahol vendége voltam:
a fél szoba, ahol én testét
kaptam kölcsön félig,
hiába adtam fel érte egészen
minden más lehetőséget.

Végül semmi sem szépült meg, csak megmaradt.
Tökéletlenül, de végleg, hogy
minden részletével együtt lássam a szobát,
ahova többé nem tudok belépni.

Blokk

Amikor beköltöztem hozzá,
csak szegénységünk volt közös,
– a lakásán kívül természetesen.

Első perctől láttam
valamit a szemeiben,
ami egészen elidegenített,
nem csak, mert a ráncok
kibogozhatatlanságában ült meg,
hanem, mert ez a tompaság
(fénynek nehezen hívhatnám),
a szigort a gyámoltalansággal ötvözte.

Hetek teltek el lábujjhegyen,
a neszeket is óvatosan
lehalkító órákban,
mikor vártuk, hogy a másik
elhagyja a közös tereket:

a konyhát, az előszobát,
vagy a fürdőt,
(ahol a megroggyant ajtajú
zuhanyzó mellé anno a WC-t
is elhelyezték
a szocialista munkások).

A szobám ablaka a temetőre nézett.
Sokat bámultam a békésnek
tételezett halottak önkéntelenül
meghódított területét.
Persze, azt sosem gondoltam volna,
hogy a házsongárdi dombok
télen füsttel és nehéz, hideg
párával takart sírhelyei
voltaképpen milyen közel fekszenek
a szomszéd szobában
forgolódo idős asszonyhoz.

A csend eret vágott.
A legkisebb nesz is
bontogatta közöttünk a
papírvékony falakat.
Aztán valahogy mégis kibírtuk
egymás fojtott szuszogását,
és a pár köbméter elpazarolt
vizet a havi számlán.

Amikor azonban
közeledett hazaindulásom napja,
egy éles hang egyszer csak
áttörte a falakat.
Fél év alatt nem hallottam

annyit beszélni, mint akkor.
Lihegve, kétségbeesetten
szidott valami apróság miatt,
én pedig egy árva szót
sem tudtam kinyögni,
mert mind igaza volt abban,
amiről akkor is hallgatott.

Csak véletlenül tudtam meg
az egyik szomszédától
egy kilenc emeletnyi
liftút közben, hogy
az a kislányportré a falamon
az egyetlen lánya.

Akit ábrázol,
pedig még akkor,
amikor éppen
annyi idős volt, mint én.
Önszántából.

Meghallgattam,
fizettem, eljöttem.
Tudtam, hogy
nem segít rajta az a 200 lej,
amennyivel többet tettem
le az asztalára.

Rianás

Elhagynak az ismerős folyók,
úttetek maradnak, s nem a víz,
a meder szárad fel mögülem.
Haza már egy éve csak búcsúzkodni járok;
amit összehordtam, néha továbbgörgetem.

Térben az apró részletek,
az idő távlatában a tágabb körülmények
mosódnak el. Nagyítok, kivágok,
a falamra kusza jelentéseket ragasztok.
Ahogy fényképezek, úgy beszélek,
nagy gonddal szelektálok,
mint például, ha azt az estét mesélem,
(mindenkinek máshogy),
hogy először a család, persze,
meg a barátok,
de hogy Vele
(itt lesznek érdekesek az ellentmondások)
először a Duna-parti sétány,
majd az étterem fényében
az összemосolygások
(bőbeszédűen mondom),
így neveltünk egymásra,
úgy pedig a karja nyúlt felém,
(s gesztikulálok)
hogy senkivel sem szeretkeztek
még olyan átadással, mint ahogy mi akkor,

csak arról hallgatok illedelmesen,
hogy végül miért is kellett elbúcsúzni,

hogy milyen gátak, milyen *másik*,
(mert ugye az kellemetlen).

A lényeg:
nagy erőbedobással, átéléssel kell mesélni,
mert semmi sem annyira megható,
mint a torzítva felnagyított részletek.

Nem az emlékezet,
a képzelet fárad el egyszer,
s a folyók egy helyben folynak tovább
a zebrák nélküli utak mellett.
Ha be is fagynak egészen,
mozgást látni a jégtáblák felett –
az üledék mindig alul gyűlik.

Csak jöhet egyszer messziről valaki,
aki jó irányba fordul,
jól állítja be a gépen a rekeszt,
– s a váratlan mozgás a fényképen,
mint apró kavics a jégen,
halk kattanással
rianást repeszt.

Toroczkay András

Zsola

„It's a strange world” (Kék bársony)

Egyáltalán nem haragszom, hogy meg akart ölni. Miért nem mondta hamarabb.

Zsolával nem nagyon lehetett vitatkozni, megvoltak a módszerei, hogy ne lehessen vele, feltette a fülhallgatóját, és akkor a világ teljes napfogyatkozás lett, úgy bömböltette a haragos-hörgős metálját. Néha meg egyszerűen elment hazulról. Általában cukrászdába ment, és csak evett és evett. Fekete-erdő tortát rendelt, csendben megvárta, míg kihozták, aztán lassan magába tömte.

Főleg azt, Fekete-erdőt. Tudom, nevetségesen hangzik, de egyáltalán nem volt az. De nem volt elviselhetetlen sem. Így utólag próbálom érteni, hogy akkor miért fogadtam el. Talán Petinek van igaza, talán még aranyosnak is gondoltam az egészet. Zsola gyerekkorában nézte újra A Guldenburgok ökörségét, mindig így mondta, hogy ökörség. Értem én, hogy viccesen hangzik, de azért ötödjére már nem volt az. Nem nevettem rajta, de elfogadtam, hogy ötödjére nézte újra az egészet. Hadd nézze. Ez egy ilyen világ, mindenkinek vannak furcsa szokásai.

És a gépeket is szerette, az ipari tájakért volt oda. Gyakran vitt engem is túrázni használaton kívüli repülőterekre, meg raktárkomplexumokhoz, gyárépületekhez, ismerte az összes rozsdát Budapest környékén. A Vágóhid volt a kedvence. Csupa öreg épület, törött üvegű ablak. A Vágóhid volt a kedvence, de előttem van, ahogy nézi a Lágymányosi hidat, és sír. Azt is szerette.

Zsola állandóan gépezett, ez is volt a munkája, hogy gépezik. Gépezésért kapta a fizetését, hogy játékokat tesztel, én találtam

neki ezt a munkát, jó ötletnek tűnt. Úgy gondoltam, hogy ha már amúgy is ezt csinálja álló nap, kapjon érte fizetést. Otthon feküdt a kanapén, ölében a laptopjával, örökké ugyanabban a japán, sárkányos ingében, az volt a kedvence, alsónadrágjában. És valaki ezért pénzt adott neki. Ez a mennyország, mondta egyszer, Szilvikém, ez a mennyország, Szilvikém! És tudtam, hogy hálás. Így képzelte a mennyországot.

Akkor már hónapok óta nem csinált semmit, csak lövöldözős játékokkal játszott. Amikor dolgozni mentem, szörnyekre vadászott, és akkor is, amikor megjöttem, csak ölt, ölt, mint egy gép. Aztán ha megsértődött, mert szóvá tettem neki, hogy elviselhetetlenül bűdös, és árulja már el, hogy lehet, hogy a játékban ő egy macsó, kigyúrt testű gyilkológép, de a valóságban egy elhízott gyökér, aki senkit nem tudna bántani, akkor egyszerűen fogta magát, felvette a farmerjét meg a laptopját, és elment. Még kabátot se vett, már ment is, nyilván zabálni. Akkorra már tényleg elhízott, mint egy disznó. Olyan dagadt volt, mikor meghalt, mint nagymama disznajai voltak odahaza az Alföldön. Láttam róluk fotókat. Nagyi azól előtt. Nagyi azól mellett.

Soha nem volt igazán jóképű, de legalább sovány. Én a sovány faszikat szerettem világeletemben. Pedig cukorbeteg volt Zsola, a halállal játszott, mikor magába tömte a bajor almás pitét, meg az áfonyás tortácskát, meg az aludttejes palacsintát, hozzá egy kis berlini zselés habot. Látom a presszó sötét sarkában, ahogy maga Mihály arkangyal nézi őt a feketéjét kevergetve. Zsolát nem lehetett lebeszélni, a Bibliát mindig kinevette. Szegény nagyi emlegette mindig, hogy Mihály arkangyal, védelmezze minket harcainkban, jaj, nyugodjék békében. De Zsolát ez nem hatotta meg, akkor még nem kommunikált a nagyival, ő csak zabált, zabált, ha kiakasztottam, ahogy ő mondta, tömte a fejét. Nem volt nehéz, mármint kiakasztani Zsolát. Olyan volt, mint egy rossz lemezjátszó. Mindenki kiakadt, nem tehetek róla, hol arra akadt ki, hogy a régi barátaimmal leveleztem, hol

arra, hogy elmentem velük sítúrára, vagy wellnesshétvégére, de az is baj volt, hogy költöm a pénzt a „hülyeségre”: moziba megyek, vásárolgatni az Allee-ba, koktélozni, vagy csak dumálok valakivel Skype-on.

Szóval találtam Zsolának ezt a melót az interneten, de én esküszöm, nem gondoltam, hogy ennek az lesz a vége, hogy egész nap a gép előtt ül majd, játszik, és bömbölteti a Burzumot, vagy a jó ég tudja, micsodát. Nem vagyok hülye. Az agyam, mint a szivacsnak. Így mondják, nem? Van-e egyáltalán agya egy szivacsnak, mindegy, van ez a mondás, megjegyzek minden hülyeséget, mint hogy Burzum. Mi lehet az a Burzum. Rákeresek mindjárt, esküszöm. Utólag belátom, hogy tévedtem. Zsola ugyan nagyon kiakadt, mikor rájött, hogy Petivel, az előző barátommal, rávarrattam nagyit a belső combomra. Hiába mondtam neki, hogy Peti olcsón dolgozik, és nem vagyok tőle csiklandós, ismerem a kezét, megbízom benne. És már nem izgat fel, mint régen. Zsola rezzenéstelen arccal kurvázott le, és két napig nem láttam. Mikor megjött, nem mondta el, hol járt, és egy nagy csomag volt nála, egy papírdoboz. Mikor kérdeztem, mi az, megtiltotta, hogy kinyissam. Felrakta a szekrény tetejére. Onnantól fogva, mikor elment, mindig magával vitte a nagy papírdobozát is.

Petit még a telepi óvodából ismertem, és egy darabig tényleg nem volt semmi köztünk. Amikor a delfint csinálta, még biztos nem. Nagyinál már kezdett. Nagyi után, amikor az egész fenekemre rávarrt egy temetőt (nagyi sírhelyének pontos másával), megtörtént az első csók. Illetve nem az első, de a második felvonás első csókja.

Nem volt min csodálkoznia Zsolának annak fényében, hogy belőle akkor már három éve szinte semmit, vagy nem sokat láttam, mióta azt a hülye lövöldözős játékot tesztelte. Mit lehet tesztelni ilyen sokáig egy tömegmészárláson? Mert az volt az a játék, egy vágóhíd. Csak annyit láttam, hogy ül vagy fekszik a sárkányos ingében, a kanapén, a gép előtt, mikor hol, és hízik,

mint egy gengszter. Egyszer nem vitt el moziba, sétálni, síelni. Bezzeg a Peti, ő a tenyerén hordozott, folyton piknikeztünk, meg fancy dress partykra jártunk, egyszer még Rihanna-koncerten is voltunk együtt. Végig fogdosott, meg smároltunk, kóköztünk is. Akkor már régen túl voltam Petin, csak Zsola miatt csináltam. Amúgy sem tetszett az orrműtétje után. Bosszúból, hogy igaza legyen, mikor azt mondja: buzi kurva.

Közben ott volt egy lány a munkahelyemen. Peti meg Zsola úgy tudta, de igazából nem call center voltam, hanem szexchat-operátorként melóztam akkoriban, én tartottam a kapcsolatot a klienssel, miközben a lányok csinálták. Sokat beszélgettünk azzal a lánnyal.

Nagyim azt mondta mindig, hogy az utolsó időkben eléri az embert a büntetése, de azt is mondta, szemet szemért, fogat fogért. Nemcsak a nagyim képe, de szegény édesanyámé is bele van varrva a belső combomba. Őt egy kocsmai verekezésben szúrták le. Nagyim öngyilkos lett utána, de nem sikerült neki. Évekkel később halt meg, mikor elesett. Szegény hiába jajgatott napokon keresztül. Bal oldalon nagyim utolsó fényképe, másik oldalon édesanyámé. Ugyanazok a fotók, amik a sírjukon is ki vannak téve. Nincs olyan fiú vagy lány, aki ne látta volna őket. Mármint azok közül, akik velem voltak.

Még nem mondtam, de Zsola és Peti csapattársak voltak. Csináltak egy csapatot valamelyik online szerepjátékprogrammal, én nem tudom, hogy, de szóval azt még nem mondtam, de ők alapvetően jó barátok voltak. Zsola annak nem örült, hogy smároltunk a Petivel, nagyon nem. De azért a Petivel ennek ellenére jól kijött, sőt tulajdonképp hamarabb voltak ők barátok, minthogy velem megismerkedett volna. Peti, Zsola, meg én. Tisztára, mint a sorozatokban szokott lenni. Zsola hozzám sem ért már egy ideje.

Azok után, hogy a Peti a lapockámra varratta annak a kameruni tónak a körvonalait, ahol a tó gonosz szelleme kiirtott

egy egész falut. Valójában nem gonosz szellem volt, hanem a szén-dioxid, vagy mi kijött a vulkánból, belement a vízbe, vagy hogy. És éjjel kitört a sok szén-dioxid. Szóval megfulladtak. Peti is mondta, hogy tők durva, hogy egy egész falu meghalt így egy este alatt. De Zsola utálta az arabokat, meg négereket, meg az összes szennyet, ahogy ő fogalmazott. Például nem is nézhetünk fekete fiús pornót. Mindig azt mondta Zsola (és eközben szerette az amúgy villámkék szeme elé hulló szőke haját hátrasi-mítani), hogy a vírusokat mind négerek csinálják, néger programozók, mert nem bírják elviselni, hogy a fehér ember okosabb, úgyhogy soha ne dőljek be, ne nézzek nagyfarkúneger-pornót, mert abból csak a baj van. Nem is néztem soha, és igaza volt: nem abból lett baj.

Egyébként ebben Peti is egyetértett, akit Zsola főleg azért gyűlölt (a háta mögött), mert még mindig az anyjával élt, és az apja kocsjával pasizott. (A szülei elváltak, de az apja otthagytta nekik a kocsját, amit a házasságba hozott. Mindegy.)

Egy nap nagyon összevesztünk, Zsola és én. Azon vesztünk össze, hogy rájöttem, hogy zsidó vagyok, Peti megnézte kristálykártyáiban. És akkor Zsola elment. Neked még nem mondtam, hogy írok egy családregeényt, de írok. Igazából az anyámékról kezdtem el írni, a nagyiról, aki egy budai polgár cselédje volt, de az a faszi, akit felbéreltem, hogy kutasson, kiderítette az apám részéről, a vidéki ágról, az apám szüleiről, szóval hogy zsidók. És ezt a Peti látta a kártyákban is. Előkerült egy csomó fénykép, igazából félig zsidó, alföldi zsidó vagyok. Rengeteg rokonom halt meg a haláltáborokban, de ezt a Zsola nem tudja, vagyis nem hajlandó elfogadni, hiába mondom neki. Peti meg látja. Az apát is meg kellene interjúvolni, de vele gyerekkorom óta nem beszélek. Nem is tudom, pontosan hol él, van-e munkája. Anya szerint alkoholista. De anya is az, mégis ismerem. Nagyi szerint zsidó alkoholista az apám. Nagyi ugyanis éppúgy gyűlölte, vagy nem is tudom, hogy mondjam, gyűlöli a zsidókat,

mint Zsola. Jól megértének egymást, Zsola meg a nagyim, ha nagyj élne, de már meghalt. És végül is jól meg is értik egymást. Olyan sokat kérdeztem volna nagyitól. De csak Zsolával, csak Zsolával áll szóba, és ezt csak későn tudtam meg a rendőrségtől. Pedig minden máshogy lenne most.

Zsola elment, aztán már csak arra emlékszem, hogy a tűzoltók oltják a telepet.

Molnár Álmos

Legyek

Én meg a legyet utálok. Sok állat van, ami undorító, de a légytől hánynom kell. Rengetegszer volt dolgom ezzel a kis ganéval, visszatérő szereplője és társa a nyaraknak, a fülledt szobáknak, a rothadásnak, az izzadó, meleg döghúsnek. Minek van egyáltalán szárnya ennek a kis féregnek, tökéletes szarrágó bogár lehetne anélkül is. De nem is a kinézete a felháborító. Nem is a hangja, bár attól is émelygek, tökéletes kísérője a nagybetűs UNALOMnak, ami megszállja az embert a füzesabonyi váróteremben a múmárvány ürességben az egy és egynegyed órás meredt rostokolások alkalmával, a háttérben a tompa, erőtlen, monoton, szürke eső zúg. Elég irritáló az is, amikor rászáll a puszta karra. Felhúz. Rühellem azt, ha bármilyen bogárcarc hozzám ér, figyelj, semmi közöm hozzád, akár élhetnének együtt úgy is ezen az átkozott bolygón, hogy leveszed rólam azt a kis retkes, kampós vétagodat és nem tolakodsz, takarodj! Olyankor elgondolkozom, hogy tényleg ilyen büdös vagyok-e. De van valami sokkal szörnyűbb jellegzetessége ennek a kis pokolfajzatnak. Ami végzetesen felkavaró – az a légy szaporodása. Az pedig, ami történt, gyomorforgató, gyászos borzongással hat rám, amikor rá gondolok. Az undor és a szomorúság egybefonódása a legvisszataszítóbb együttállása az életnek.

Kazi Roland
Reptetés, 2013
videóperformansz, 2'17"

Elkérnék tőled két mécses, neked úgyis van vagy hat, szépen világítanak a hideg, ünnepélyes sötétségben. Elkérhetem a pirosat meg a fehéret? Szívesen adod, tudom. A legtermészetesebb szeretettel adtál mindent eddig is. Nemrég még a két kezeddél. Hogy történhetett? Előbb reagál a könnyzacskó, és aztán az értelem. Előbb folyik a könny, csak aztán a gondolat-sor, ami sehová nem jut. A könnyek a földig jutnak. Az értelem megreked egy szakadék széléhez szorítva. A „miért” szakadékot alkot. Az ember átlép rajta. Átlép egy egész elkerített tömegemlékhelyet az összes hamar rothadó krizantémjával, koszorújával, hideg kövével. Egy, az életen át kényszeredetten gyakorolt, húzott lépéssel. Lehetetlen, de mégis lehetséges. Mert nincs is más lehetőség. Moralizálás. Mit cifrázzuk. Hiányzol. Viszem a mécseseket, a dédinek is legyen. Zörögnek a kezemben az üvegek tetején átforrósodott gyenge rézdeklík, finom meleget ad a kesztyűn keresztül is az üvegtest, suhanunk a vörösen, sárgán fénylő márványtömegben. Jó érzés nem fájni a hidegben. Páráll a lélegzet, most a végén még melegen élvezhető is lesz ez a tűndöklő, meghitt őszi zsúr. A kapu mellett koszorúkat adnak el, és még a cukorkaárus is megjelenik. A november torz döglegyei. Itt láttam azt a furcsa alakot. Súlyos, bűzös, húsrohasztó melegben. Akkor alaphangon árultak koszorúkat, nyáron nem pörög annyira a bolt. Fényes, szürke, drága Skoda mellett állt a zúzott köves parkolóban. Cigizett, gyakran köhögött mellé, a mélyben súlyos taknyokat megmozgatva. A kifordított Vitruvius-tanulmány. Öltönyös, korosodó férfi sötétszürkében, messziről jöhetett emlékezni. Hajlott, majdnem púpos háta még inkább begörcbült, ahogy meditatív ütemben, sorban tüdőzött. A kátrányos füst lendületesen áramlik a ványadt tüdőkbe, mélyen táplálja az útba eső nyálkahártyákat, fondorlatosan átítatja bűzzel a szöveteket, zúdul lefelé a léghólyagok gyöngyöző fürtjeibe. Tűz a nap, a férfi csuklóján és arcán látható, hogy a szolárium közepeken erős barnaságot adott, nehogy megártson neki a fény,

és ilyenformán a nyarat már egy zárt helyiségben kiélvezte, most a nyár szenvedést jelent, a sovány vádlik mögött forrón, halkan dohog az autó kipufogócsöve, láthatatlan, mérges, forró gőzökkel táplálja a hőséget, az eget, a levegőt, benzincsepp és korom ül a cső végében. A meleg, vasalt nadrág alatt a vádlik kusza, rücskös visszereiben dolgozik a vérhígító, reggeli dózis, nem sok eredménnyel motoszkál. Halántéka táján mindkét oldalt lüktet a fejfájás, az autó nyeglén és egyhangúan mormol, léghondija monoton zúgással erőlködik a fényárban, émelyítő illatadagoló szaga elegyedik az izzadság bomló aromájával. A férfi hűségese kísérői a motorháztető forró fémjén pihenő undok cecelegyek, és egy olajos, zöld potrohú dögevő is erre dong. Őrült, izgatott körözesekkel felém száll, hasas, nagy. Megérinti a karomat, kóstolgat, nem tudom elhessegetni, nem sikerül, néha megkapom tenyérrel, de mindig csak épphogy érintem, igazán nem is merném megölni, rettegés fog el, roppanva folya szét a falon, ha volna merszem hozzányomni az izgága, sírva, vinnyogva tobzódó testét. Élelmet keres, amit megzabálhat kényelmes ízlelgetéssel. Szaporodóhelyet kutat. Meleg, édeskés nyakban szeretné nevelni parazitáit, amiket beszúr a lány hús omló szövetei közé, hogy azok ott élénk férgekké érjenek saját ürülékükben fetrengve, és a csípős rothadás szagában tobzódva élvezzék a hús gyorsan fogyó, elmálló cafatait. A férfi addig állt a kapu mellett a parkolóban, amíg meg nem jött a november. Addig annyi embert beengedett a kapun, hogy egyrészt betelt az elülső három sor az utca felé, a kerítés mentén is, másrészt elkezdődött az újonnan megnyitott, téesz felé elterülő szakasz feltöltése. A nagyja sokáig kőborítás és gipszgalamb, ergonomikus pad és örökmécses nélküli kedves hely, amik fokozatosan romlanak hivalkodássá. Nagyapámat is beengedte a férfi. Előtte körülbelül egy évvel körülülte a családom az asztalt vacsorára. Lehet kételkedni, azt is mondhatja bárki, hogy nagy a fantázia ereje. A viaszosvászon terítőn előkerültek a laktató pletykák, néha kifolytak rá az elsiertett nevetések, és gyanúsan habzó, erős

hazugságokat is kortyoltunk. Veszek még egy sütikét, igen finom, sosem iszom Márkát most még egy pohárral hogy vagytok Marika sajnálom ami történt hirtelen jött meleg van menjünk üljünk inkább bent mi ez a sok dög itt pedig kivettem a csapdát ja már tele van tesztek nekik cukros vizet á nem kérek én csak egy csipetet töltsed már mi van ott a szilvafa alatt hajolgtatt reggel aztán hirtelen vége volt az ember nem is gondolná nem kérek én már na majd amikor nem néznek ide még egyet tegnap is tudod ki a Kossuthról már benne volt a korban sokan voltunk hát még a pap milyen szépeket mondott. Végül a parasztházakat idézően meszelt spájzból a régi, zsírtól barna zsinigre lógatott szalonnatartó fáról elém került az egyik kedvenc ételem, az abárolt szalonna. Jó paprikásan, fokhagymásan, alaposan megpuhítva, fűszeres, csábító illattal érkezett az asztalra élénk alumíniumtálcán. Nagyapám furcsa szokása életbe lépett, a proletártagadó, de leleményes villahasználat szalonnázáskor. Jól belemélyedt az agyonköszörült kés a lány zsírba. Együttal a tálcát is vágta a penge, rémesen megkarcolva sikított a puha fém. A hangja iszonyatosan megborzongatott, „mintha valami kitépott szárnyú vén bagoly üvöltene az éjszakába az elmúlásról.” Nevetgéltünk, beszélgettünk, sikerült lecsapnom egy fekete, hízott dögöt a lambérián a gumi légyecsapóval, ha tehettem volna, úgy jártam volna el, mint a suliban a hadifogoly legyekkel az ablakpárkányon, akiknek, miután megfotuk őket almabeköpés megalapozott gyanúja után, kitéptük négy lábát, szárnyait, hogy egy kétlábú, evezve haladó satnya szánalmat hagyjunk közszemlén elrettentésül a társainak. Enni kezdtünk. Jó néhány finom falat után először az én számból fordult ki tompa öklendezéssel az étel a jéghideg rémülettel, én vettem észre először taglózott öntudattal a szalonna közepében ezrével nyüzsgő nyüveket, az ocsmány fehér csontkukacokat a tálcán félbevágott szalonnahús közepébe rágott ragacsos, sötét odúban. Ekkor kezdődött a betegségek sora. Egy évre rá temettük el nagyapámat.

Kazi Roland
Vetés, 2013
videóperformansz

Bereti Gábor

Ezt a tapintást

Ezt a tapintást a roncsok közül
halászta ki.

Még teljesen ép volt.

Csak a kék kendős ég
fedte el,

ha a felhők békésebb
kontinensek fölé szálltak.

Ilyenkor, akár a világ belseje,
hallgatott az elhúzódó
csillagtalanságról.

Ilyenkor élesztgetni lehetett
a tapintást, ami, akár egy
ígéret, megjelent
a szemérmesen éhes bőrön.

Érezhető volt, akár
a simogatás, s ahogy
ölelt, látszódtak a boldogság
szép, önfeledt testrészei.

Hirtelen minden olyan lett,
mint régen,

s hihettünk a látszatnak –,
ebben az éber gyertyafényben
minden, örökre így marad.

Kazi Roland

Váltott gyermek, 2015

kinetikus szobor, fém, műanyag, fa, 175 × 96 × 56 cm

Hiába fordítod meg

1

A ropogós húsból, amit frissen
sütöttek, az árnyak nem fognak
rád fröccsenni, hogy ujjaidon,
akár a langyos zsír, végigfolyjon
a könnyörgés, a vágóhidak álmatlan
éjszakája. Hiába fordítod meg
a homokórát, az idő nem fog vissza-
felé folyni. Behúzod az ablakot.
Félsz, hogy bejön a sötét. S félsz,
hogy a gyertya lángjának ívében
megláthatod lebegni azt a vékony
arcot, aki voltál. Felejteti szeretnél.
Hát ilyen, amikor megáll az
óramutató, s a vér színe, míg
meg nem alvad, úszik, befestve
a ringatózó halak pikkelyes testét.
Kitátott szájukban csak hangokat
látsz, de éneküket nem hallod.
Se balta, se horog nincsen nálad,
mégis vesztesnek érzed magad.
Te élsz, s ők, a holtak, halhatatlanok.

2

A só hideg havazása, mint a lepel,
befed, a föld mélyébe rejti őket,
pedig nem ott bújtak el. Csak
néhány mozdulat maradt utánuk,

amit ha akar, akár el is felejtethet
a világ, de beléjük is kapaszkodhat
akár a szél, s együtt lebeghet
velük, ahogy ősszel a hidegtől
vacogó lehelet. Ha maradt még,
amit szerettél volna elmondani,
majd vacsora után. Az éhség, amit
érzek, borzalmas. A hentes bőre,
akár a szenes ember arca, a
fénylobogástól megtisztult.
Ebben reménykedem. Mert az
éhség már sokszor bemocskolt,
s kényszerített a bűnre. S most
megint érzem, fel fogom falni
az élet húsában rejtőzködő időt.

Anyád s apád már rég

Anyád s apád már rég itthagytott.
Hogy dolgaid elrendezzék,
most mégis itt ülnek asztalodnál.
De mit tanácsol majd a két öreg,
mikor még a halál okát sem ismered.
Majd felidézik neked gyermekkorod,
mikor a macskátok patkányokat
rakott a küszöbre, s te mindig
a kiszenvedett állatot akartad
meggyógyítani. Már akkor se
tudtad, ki mellé illik állni,
mi az, hogy dicsőség. Nem tudtad:
ölni nem bűn, hiszen csak veszélyt
hárítasz el – mondták. S most

itt állsz a nagy, kék plakátok alatt,
s mintha patkány lennél,
amit a macskátok megölt,
csak állsz és várod, hogy meg-
gyógyítsanak. De hozzád most ki
hajol le? Ki szól?

Talán a két öreg? Szeretted őket,
s ők tudták ezt mindig.

Se öcséd, se nővéred, akiket
az abortusz elvitt. Sokáig, nagyon
sokáig egyedül andalogtál,
csak őgyelegtél az utcán.

Vártad a délutánt, az estét.

Végül kísértáltál a parkba, hátha
ott ül, tesz-vesz a két öreg.

Bár a halál okát még most sem
ismered, reméled mégis, mikor
a szürkülő fény mögött megszólal
a harang, nem éjfél, megint dél lesz.

Csabai Máté

Vas

A görög szobrok megfeszített bicepszei ugyanakkorák, mint a vádlik és a nyak vastagsága, ez jár a fejemben, miközben a tükörben vizsgálom magam. Franciarúd van a kezemben, azért ez a neve, mert van két görbület a vasban. Francia az, ami különösen tekereg, lásd a csók, a croissant. Két-két súlytárcsát akasztottam a rúdra, huszonöt kiló. Nem szabad közben hintázni, nem szabad ráhajolni emelésnél, akkor kevésbé hatékony a feladat. Tizenkettőt csinálok, eközben számolom, hogy mennyi van összesen. Negyvennyolc lesz, négy sorozat. Utána a kalapács következik, két kézi súlyzót fogsz meg, a tenyered egymással szemben áll, a súlyzó függőlegesen. Stabilitás, a könyök nem mozdul. Most csigás letolás tricepszre, a tenyér a padló felé, nyomod a föld felé a vasat, nem engeded feljebb az alkar vízszintes helyzeténél. Függhet kötél is a csigán, akkor a környékbeli izmok is dolgoznak, de ebben a teremben nincs ilyen kötél. Most ráülök a Scott-padra, utálok ezt a gyakorlatot. Tizenegy, tizenkettő. Húzódkodás alsó fogással. Öt, hat. Ferdepad, egykezes súlyzó. Állva ugyanez. Kétszer tizenkettő.

Franciarúd megint. Kalapács. Csigás. Még egy a tricepszre, fejem fölé a legnagyobb kézi súlyzót, a tarkóm mögé engedem le. Vissza. Scott. Húzódkodás, négy sikerül. Ferdepad, majd állva ugyanez. Már alig bírom. Francia, kalapács, csigás, Scott, húzó, ferdepad, kézi, lerogyok.

Hat sorozat volt, most nyújtás. A jobb tricepszemhez illeszttem a bal tenyerem, elhúzom balra. Fordítva. Dinamikus nyújtást csinálok edzés előtt, statikusát a végén. Megérintem a bokám, jobbra fordulok, balra fordulok, tartom. Hátrafeszítem a karom, összeérintem a tenyerem. Egyik térdem hajlítva, másik egyenesen hátra, két kezem a padlón. Egyik kéz emel, másik kéz emel. Tart.

Kocogok, lerázom.

Kreatinport keverek össze langyos vízzel, nagyak érzem magam. Bekapok egy-két szőlőcukrot, miután megiszom. A kreatív monohidrát a legjobb, egyébként ez teljesen természetes cucc, megvan a szervezetben is. Termel a hasnyálmirigy, a vese, a máj. Most vagyunk a feltöltő hét utolsó napján, ma még háromszor veszem be, reggel éhgyomorra, edzés után és este. A karom duzzad, jól érzem magam.

Amikor hazaérek, csörög a telefonom, anya hív. Vártam a hívást egész nap, de most mégsem sietek felvenni, szerencsére sokáig cseng, végül elhúzom a kezem a képernyőn. Anya kérdez, tudni akarja, mi van velem, hol voltam.

– Jól van, Alex, sportolj sokat.

– És te hogy vagy?

– Hát tudod, mi van. Az van most is.

– Marad a cégnél?

– Persze. Kapott még egy esélyt. De nem jelenhet meg még egyszer úgy, mint múltkor.

– Aggódsz?

– Hát...

A bátyám. Van egy rockbandája, de már kezdenek megöregedni. Nem is olyan jók. Néha tolnak ezt-azt, könnyebb drogot. A fűvel már anyám is megbékélt, de a hasis, a spuri meg a kati már nem fér bele. Ráadásul nem is a morzsolt levelet szívja a hasisból, hanem az olajat csöpögteti a cigire. A katiról nem is tudom, mi az. Tavaly anya egy tűszúrást vett észre a karján. A bátyám így tanulja szeretni magát.

Akkor anyám sírva hívott fel engem, azóta nem sírt. Kérdezem tőle, hogy szokott-e, de azt mondja, nem. Közben óriásplakátot ragasztanak a szemközti tűzfalra, fehérjét reklámoz. Nekem is van egy dobozzal a polcon belőle. Ahogy fekszem a kanapén, egyik lábam a padlón, másik lábam a karfán, a viking harcosra gondolok, aki a győztes csata után felvágta egy brit

katona lovának a szügyét, és belefeküdt a forró belek közé. Egy filmben láttam. Vagy én találtam ki.

Anya sztoikus nyugalommal beszél, de tudom, hogy ez a nyugalom törekeny, mint a tojánhéj, és én évek óta vigyázok arra, meg ne repedjen. Az éjszakákra gondolok, amelyek ezt a meszes páncélt növesztették.

– Én nem tudom, mit tegyek, nem mondhatom neki, hogy költözz el végre itthonról, kezdj már saját életet. Nem küldhetem el, nem?

– Nem küldheted el, anya.

– Nem küldhetem el.

A kreatin és a fehérje az én drogom, nyugtalan vagyok, ha nem jutok hozzá minden nap. Elkezdted a legegyszerűbb multivitaminnal, szerzel hozzá ásványianyag-tablettát, aztán új és új dolgokról olvasol, férfiasabb akarsz lenni, tesztoszteronfokozót szedsz, de ehhez ösztrogénblokkoló is kell, órákat töltesz azzal, hogy az interneten utánanézel, mit mivel érdemes szedni, sokat eszel, csirkemellet ebédre, túrót vacsorára, halolaj kapszulát vásárolsz, mert rájössz, hogy omega-3 nélkül nem tudsz élni. Egyre szebb és szebb vagy, de ha nem jutsz le az edzőterembe valamelyik nap, rosszul érzed magad, és amikor egy vidéki barátodnál töltöd az éjszakát, a bátyád ekis fioláiból nyúlsz le egyet, abban viszed a tablettákat.

Ez az életem, a vas.

Anya most a húgomról beszél. Szerencsére nem sokáig tartott, hogy hánytatta magát. Ahogy a vörös lakkal is csak titokban festette ki a körmeit tizennégy éves kora előtt, úgy próbálkozott meg a hányással az étkezések után, ugyanazért: a szépségért, melyhez fájdalmas az út. Ezután megpróbálkozott különböző diétákkal, nem evett többször a napi kettőnél, leszokott a kenyérfélékről, a tésztáról, a rizsről, a krumpliról, száműzött mindent, amiben olaj van, leszokott a húsokról, a tejtermékekről, és padlizsánból, brokkoliból, paradicsomból kezdett ételeket főzni magának.

– Még mindig nem eszik rendesen, hiába kérlelem – mondja anya. – Kétszer is elájult a napokban.

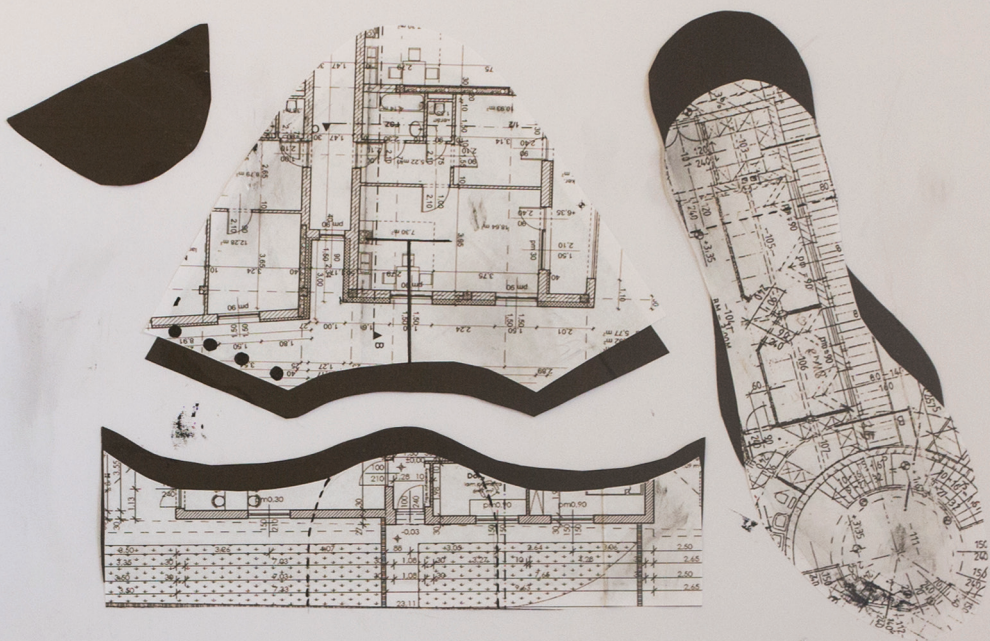
Megfeszül a törzsem, nagy levegőt veszek, kidagad a nyakamon az ér. Remeg a mellizmom, a csuklyásizmom megkeményedik, mint a vas. Rázkódni kezd a testem. Sírok.

– Egyszer csak tompa puffanást hallottam a szobájából, és amikor berohantam, ájultan feküdt a földön.

Zokognék, mint egy gyerek, de nem szabad, hogy anya meghallja. Csöndben rázkódik a testem. Csönd van a telefonban is.

– Egyébként tudad, hogy a tojáshéj jó az ízületeknek? – kérdezi anya. – Össze kell zúzni a tojás héját, almaecettel felönteni, három napig állni hagyni, aztán az oldatot a fájó helyre kell dörzsölni.

Zúzd össze a tojáshéjat, anya. Közben beesteledett, és én a telihold fényéhez igazítom a szobalámpát.

Kazi Roland

Innen gyalog megyek tovább, 2012
vegyes technika, papír, 40 × 30 cm

Lélek lakta test: örvény és felszín

Csabai Máté prózai munkáiról

„Ez az életem, a vas” – mondja a *Vas* elbeszélője, aki egyszerre lát csak ennyit és jóval többet is önmagából, a pusztá anyagból. Szándékos önlefokozás ez, nyílt elfojtás, paródia, amely ügyesen éri el célját: ne is vegyük komolyan. Hiszen ki is hinné el neki, főleg A *szercsempész* kisebb-nagyobb tragikumai felől, hogy az élet nem több, mint anyag, szervi működés és vas. Az *Apokrif* nyári számának látószögében Csabai Máté prózai munkái állnak.

Csabai nyári lapszámunkban megjelenő *Vas*, valamint a 2016-os év utolsó, téli lapszámában megjelenő A *szercsempész* című elbeszélésének központi témája a test, de ennél (szerencsére) többet kapunk. A *Vas* egészét átfogó motívum a test, de nem annak edzőtermi kimunkálása és ilyen-olyan tápszerekkel, ásványi anyagokkal való serkentése válik igazán érdekessé, hanem az ezek mögött rejlő és munkáló (az elbeszélések szerint kompen-

zált) pszichikai tényezők, amelyek azonban felderítetlenül, magarázat nélkül, elfojtásosan lebegnek a sorok között. Az elbeszélő – kellő mennyiségű öniróniával kezelt – testépítése, a fiútestvér droghasználata, a lánytestvér önsorvasztó bulimiája mind-mind egy olyan pszichikai mélygödör felszíni megnyilvánulásai, amelyek legfőbb elszenvedője – úgy látszik – az édesanya. A beszéd így érezhetően mindig eltakar valamit. Egy család nem szűnő (mindennapi?) tragédiája, amely a kimondatlanság által hangos leginkább: az elfojtás vaspáncélja, amely viszont ha úgy adódik, könnyen reped(het), mint a tojánhéj: „Anyá sztoikus nyugalommal beszél, de tudom, hogy ez a nyugalom törékeny, mint a tojánhéj, és én évek óta vigyázok arra, meg ne repedjen. Az éjszákra gondolok, amelyek ezt a meszes páncélt növesztették.” A repedékeny tojánhéj mint különös pszichológiai játszma. A má-

sik féltése, vagy inkább valamitől való erős, viszolygó félelem és a mesterségesen fenntartott hazugság, amelytől meg kell szabadulni („Zúzd össze a tojáshéjat, anya”). A vas hiába az elbeszélő élete, a drog, úgy látszik, a bátyé, az önsanyargatás, a torzult önkép a húgáé, a *Vas* tragikuma igazából a törékeny Anyáé, akire visszaszáll a gyerekek tápszerekben, edzőtermekben, drogban eltékozolt és kiüresedő élete. Ezeknek a szótlán tragédiáknak mini-enumerációja a *Vas*, de *A szervcsempész* is; a báty például a droghasználaton keresztül „tanulja szeretni magát” (hasis, kati, spuri), utóbbi elbeszélésben pedig mindenki így vagy úgy, de nyíltan és felismerhetően kompenzál.

A *szervcsempész* nagyobb terjedelmű, szerkezete összetettebb, nézőpontrendszere kimunkáltabb – egyszerre hőse a paranoiás nő, a boncnok, az anya, a nevelőapa, a rendőr, a kurva. A test többször is a lélek hordozóeszköze, formája: „A férfit gondoltam, aki néhány méterrel mögötte várt a sorára, izmos volt és magas, mint akinek a testét legvégső körvonalakig belakta a lélek; irigyeltem érte.

Ahogy egy korszak feszül a benne lévő víz köré, olyan volt a bőre.” Vagy: „Én már egy ideje pár lépés távolságból követem csak a testem, nevetek rajta, szánom, mintha nem egyek volnánk.” Csabaitól nem idegen a groteszk, az elbeszélés elején feltűnő, reptéri izgalmak közepette ábrázolt nő saját szerveinek csempésze, így paranoid félelme a lebukástól egyszerre szánandó és nevetséges. De az elbeszélés nem redukálja az emberi létezést pusztán anyagivá, testivé – kétélűek az idézett mondatok, hiszen inkább lélek és test azonosíthatóságának provokációiként hatnak: annak ellenére, hogy mindegyiküknél felvetődik valamilyen formában a test mint probléma, a novella alakjai nem a testiség csapdáiban vergődnek: „Mégis – a testiség fontos. Erre éjszaka jövök rá, a mozdulatlanságban, mikor a testnek kellene elaltatnia.” A boncnok esetében egyértelműen indokolt a testi probléma, de Csabai próbálja kimozdítani a boncnoki mesterség megítélését az alkoholizmusba fojtott, tárgyiasító és lélektelen hentesmunka közhelelyéből, némi visszafogott metafi-

zikát csempészve szereplője szavai közé: „Egy boncnok mondta egyszer, hogy a legtöbb hullánál úgy érzi, fennakadt szemgolyó-jukkal most néznek először az ég felé. Vasárnaponként a temetőbe vitte ki a gyerekeit, vagy ha nem jöttek, az idős apját, hogy mintegy az ebédet lemozogva sétáljanak a kripták között, én anyámhoz jöttem, rutinosan virágot cseréltem, a fonnyadt szegfűt fehér rózsára, s közben a boncnok megkérdezte tőlem: ugye jó, hogy ilyenkor már nincsen szaguk? A legtöbb ember úgy véli, a boncnokok alkoholisták, sötét helyiségekben dolgoznak, és hullabűzt árasztanak. A legrosszabb, hogy ebből semmi nem igaz.”

Csabai jól ismert, tipikus, köz-helyekkel körülbástyázott alakokhoz nyúl, de prózáinak nagy erőssége, hogy ábrázolása nem követi azokat. Érett írói minőséget mutató vonása ez munkáinak. Jól ábrázolt a női elbeszélőt szexuálisan (is) bántalmazó nevelőapa alakja – itt külön kiemelendő a szexuális bántalmazás tényének sejtethető, de késleltetett közlésének prózai fogása: miután egy szerencsétlen (sorsszerű?) balesetet

(amit a narráció viszont előrevetít a fej körül növekvő vértócsa képével) követően a nevelőapa meghal, a kikerülő rendőrök csodálkozó kérdésében válik egyértelművé, nem csak fizikai bántalmazásról volt szó – minderről azonban az elbeszélő eddig a pontig hallgat, a rendőrök kérdéséről (amelyből félreérthetetlenül kiderül az igazság) is csak a kényelmetlen helyzet miatt számol be az elbeszélő: „A legrosszabb mégis az volt, amikor hallottam, hogy a rendőr megkérdezte, miért van óvszer a halott nevelőapám farkán. A konyhában ültem már, a szomszédasszony szorongatta a kezem, és minden mozdulata arról árulkodott, hogy szörnyűség történt. Nem lehet már kirakni Mona Lisát.” Az elbeszélő nem időzik el túl sokáig az egyértelműen tragikus események előadásánál, ábrázolás- és előadásmódja megtalálja a felesleges pátosz, valamint az események tárgyias elbeszélése közti területet, ahonnan még belátható és kiérezhető a tragikum. Megállapít, konstatál az elbeszélő, közlése visszafogott, így a tragédia felfogható és megrendítő. A Vasban az anya repedékeny,

hangtalan tragikuma érezhető, A *szervcsempész*ben az anya öngyilkossága a (végleg elfojtott) beszéd: „Autóbaleset, hazudták. Évekkel később tudtam csak meg, hogy felakasztotta magát, mert nem bírta elviselni, hogy elvettek tőle, és intézetbe kerültem. Megsírattam, mikor megtudtam az igazsá-

got. Ő így mondta el, hogy szeret.”

Lassú sodrású, de mélyrétegeiben nagy örvényeket sejtető próza Csabai Mátéé – főként A *szervcsempész* alakábrázolása, nézőpontváltásai, nyelve olyan egységet alkotnak, amely kellően biztos alap ahhoz, hogy prózáirói munkáját tovább folytathassa.

Mizsur Dániel

A feneketlen tarisznya

Kazi Roland műveiről

Az Alföldön a 19. század derekán az osztrák képírók a keleties egzotikumot, majd egészen a második világháborúig magyar festők a nemzeti tájat és génuszt keresték. Lotz Károly, Munkácsy, Tornyai János és kortársaik festményei, az általuk ezerféleképpen megörökített táj és lakói az államszocializmus kultúrpolitikája számára is becsesek maradtak: az 1950-es évek művészettörténete elkezdte sommásan „alföldi festészetként” becézni az előző száz év során készült műveket, s közben a folytatásról is gondoskodtak. 1953-ban (újra)alapították a hódmezővásárhelyi művésztelepet azzal a feladattal, hogy tagjai ecsettel dokumentálják a régió modernizációját. A modernizáció során elveszett a régi világ nagy része, és rövidesen a rendszerváltással azok is eltűntek, akik elveszejtették ezt a régi világot: a néha absztrakt részletek közé csöppenő, néha oldott ecsetkezeléssel vászonra vitt, de azért alapvetően mindig józan realiz-

mussal megfestett téeszelnőkök, traktoristák és szovjet masinák.

A falvak azonban a helyükön maradtak. Úgy, ahogy, de a vidéki Magyarország továbbra is létezik, és töretlenül elég izgalmas ahhoz, hogy műveket, (mozgó)-képeket inspiráljon. Sőt, Bukta Imre velejéig falusi munkássága talán a legjelentősebb a lezáratlan hazai életművek között. Úgyszintén Bukta Imre kiállítása, a *Másik Magyarország* című, 2012-es műcsarnoki nagytárlat volt az az élmény, amely elhittette egy újabb alföldivel, Kazi Rolanddal, hogy ugyanaz a művészet, amelyikről Duchamp és Marina Abramović kapcsán beszéltek neki, szólhat akár a vidékről, mitőbb az ő bácskai falujáról, Kelebiáról is, ahol nemhogy Duchamp-ot meg Abramovićot, de Munkácsyt se nagyon ismerik.

Azóta Kazi Roland témája a faluja, illetve maga a falu. Kelebia jelentése ugyanis hasonló, mint Buktánál Mezőszemerée:

egy bizonyos falu, Kazi otthona, de a művészetében elveszíti a sajátosságát, és az egész vidéket metonimikusan magába sűrítő településsé válik. A *falu*, amelynek érzékiségét, szabályait, múltját Kazi a munkáiban sok kedvvel idézi meg, majd rögtön fel is forgatja. Alapanyaga van bőven, Kelebián megtömté a tarisznyáját mindenféle szóbeszéddel, képpel, emlékkel.

Az ebből a tarisznyából előhúzott holmik segítségével eleveníti fel a falut, amellyel kapcsolatban egyetemi évei alatt a saját hovatartozásának kérdése és a népi hiedelemvilág ösztönözték a leginkább alkotásra. Első műveit e két téma alá lehet besorolni. A lidércekből, babonákban dédszülei és azoknak a dédszülei az ismeretlen jelenségek magyarázatát és az ezzel járó nyugalmat keresték, most ő új médiumok segítségével – videóperformanszok, kinetikus szoborgépek formájában – újítja fel ezeket. Mindeközben Kazi ügyel a hitelességre, de hiedeleminterpretációi szabadok, nincs skanzenillatuk. Bátran keresztezi a tájanként más néven, alakban, némileg másféleképpen

ismert lényeket, babonákat, tulajdonképpen újabb, 21. századi variánsokkal gyarapítja a folklórt. Ugyanakkor bátran domborítja ki a hiedelmekben egyébként is benne rejlő abszurditást, groteszkséget. A Vetésben például mintha néptáncosok ropnák el koreográfiaként a mezei munkát és a kapcsolódó babonákat (a zsákok földhöz csapkodását és az azokon való hempergőzést).

A művész a Vetésben merően falusias-népies elemeket használva fokozza a babonák abszurditását, A *váltott gyermek* készítésekor viszont idegen elemeket, város- és gépesztétikát vegyített a falusi tévhitekhez. Utóbbi munkának két, újszülöttekhez fűződő, de korábban egymáshoz nem kapcsolt hiedelem az alapja: az egyik szerint a disznókat simogató várandós lány szőrös gyereket hoz a világra, a másik pedig azokról a boszorkányokról szól, akik elcserélik az újszülötteket. A Kazi által választott boszorkányfajta a csüngő mellű, szlovák nyelvterületen ismert buhinka, aki mint valamiféle industriális méhanya tornyosul a szoboregyüttes tengelyében (az üzemszerű, éles

fémleapokból szerkesztett csecsemőotthonában), és csöven keresztül táplálja az elrabolt gyermekeket. Őket a néző akkor láthatja, ha megtekéri a szoborból kiálló, szintén gyárakat idéző kart, amely egyszerre hozza mozgásba a csecsemőket malomkeréként forgató szerkezetet, illetve a kompozíció tetején kergetőző disznókat. Az aláhulló gyermekek, a csupas, bizarr testek és az éles-nyers fém olyan látvánnyá áll össze, amelyről nehéz eldönteni, hogy súlyosabb-e, mint a kiindulási alapként szolgáló, önmagukban is gyomrot próbáló tévhitek.

Kazi Roland több nemzedéknyi távolságból, a városokat és iskolákat megjárt ember nézőpontjából csodálkozik rá a régi parasztok hiedelemlényeire, babonáira. Amit ők hiszékenyen elfogadtak, azt Kazi szkepszissel szemléli, sőt, a falutól távolra vándorolva általában is elhatalmasodott rajta a szkepszis. Már nemcsak az egyértelmű számára, hogy „boszorkányok pedig nincsenek”, de abban is elkezdett kételkedni, hogy létezik-e egyáltalán az az otthon, a falu, ahol egykor hittek a boszorkányokban. A hiedel-

mek mellett ezzel a kétségével, a sokáig megkérdőjelezhetetlen otthonhoz, a vidékhez fűződő kapcsolatával, voltaképpen az identitásával foglalkozik műveinek másik csoportja. Személyes alkotásai a hiedelmekről szólóknál absztraktabbak, és esetükben különös jelentőséget kap a mozgás, amely egyébként (grafikai kivételével) Kazi minden művének velejárója. De amíg a mozgás – mely itt mindig ciklikus mozgás – a működésbe hozható szobor-gépekben és a performanszok többségében magától értetődő, addig a művész hovatarozására reflektáló alkotásaiban jelképeréjűvé válik: a folyamatos elindulást és minduntalan visszatérést, a világlátás vágyát és az otthontól elszakadás lehetetlenségét fejezi ki. Ezt a tapasztalatot állítja középpontba a *Reptetés* című performansz, amely során maga Kazi egy polifoamdarabokból összeragasztott tyúkot dobál a feje felé annak reményében, hogy a röpképtelen madár műanyag utánzata elrepülhet.

A *Reptetés* mintha a vázlata lenne a *Kicsiny falumnak*. Amíg az előbbi egy rövid és egyetlen

metaforára összpontosító videó, addig a *Kicsiny falum* hét tételben (négy videóperformansz és három szobor formájában) mutatja meg az identitásküzdelem újabb aspektusait. A részletekben mindig egy-egy maroknyi apró, játékkockaszerű faházat kényyszerít mozgásra a művész vagy az őt reprezentáló tárgy, szerkezet. Kazi az *Új Művészetnek* úgy magyarázta installációját, hogy a házak, vagyis a „kicsiny falu” belső, lelki tér. Olvasatomban – a többi Kazi-munkával közösen szemlélve – a faházakból összeálló „kicsiny falu” inkább valós hely: Kelebia, amelynek emlékét Kazi, az úton lévő, otthonától távolodó művész önkéntelenül magával cipeli mindenhová: a falu cipőjéhez fűződve, lerázhatatlanul követi; egy részét kiköpi, de még mindig házakat érez a torkában; amikor alszik, akkor is vele vannak; és így tovább.

Vagyis ahogy a *Reptetésben* a tyúk – Kazi allegóriája – nem tud elrugaszkodni a falutól, úgy a *Kicsiny falum* úton levő művésze sem tudja maga mögött hagyni azt. Önkéntelenül visszatér oda, vagy ha testben útra tud kelni, a

falu (emléke, tapasztalata, ahhoz fűződő önazonossága) akkor is vele marad. Ezt a sorshelyzetet pedig Kazi végül el is fogadja. A reménytelen hajigálások, köpések, távolodni próbáló lépések után megbékél, ahogy ezt mindkét mű összetett, de feloldásértékű záróképével megmutatja. Ugyanis a *Reptetésben* többszöri próbálkozás után a tyúk egyszer csak a levegőben marad – mégsem repül el, hanem néhány méterrel a baromfiudvar felett lebeg. A *Kicsiny falum* utolsó tételénél pedig az addig passzív, környezetüktől függő házak váratlanul felülkerekednek, és immáron ők mozgatják azt a cipőt, amely az imént még őket ráncigálta. Azonban nem rángatják, hanem körülveszik és egyensúlyban tartják: visszafogadják a faluba a gazdájával együtt.

Kazi Roland mint képzőművész elindult, de mint kelebiai fiú megmaradt vidékinek. Úgy mozog, hogy marad. Amikor úton van, megy vele a falu; amikor testben is otthon van, úgy jár-kel a házak, állatok és trágyadombok között, mint senki. Ez teszi képessé arra, hogy – mindenekelőtt

eddig legerősebb alkotásában, a Mitmitkében – soha nem látott módon láttassa a falut, amelyről azt hittük, hogy teljesen ismerjük.

A mitmitke egy újabb hiedelemként, a lidérccsirkét nevezik így az Alföldön. A régiek szerint akkor lehet világra hozni, ha valaki a hóna alatt kikölti egy fekete tyúk első tojását. Amennyiben sikerül, a mitmitke nappal kincseket hord össze számára, éjjel pedig a szeretőjévé alakul át; más hiedelemváltozatok alapján viszont a nyomólényekhez hasonló, és az ember ellen is fordulhat, nekieshet az alvó mellkasának, hogy vért igyon belőle. Kazi a mitmitkéhez tartozó szóbeszédet is továbbkölti az azonos című videóperformanszban, amely egy baromfiudvarba kicipelt ágyban játszódik, s az egy szem szereplője a művész. Először egy fekete tyúkot simogat, majd elereszti, és az ott maradt tíz, művérral teli tojást párosával, gondosan összetöri a hóna alatt.

A Mitmitke kapcsán azonban nem annyira maguk a hiedelmek, hanem a performansz szürrealitásig csavart, többszörösen groteszk atmoszférája csigáz fel. Az

az önmagából kifordított falu, amit Kazi ismét csak idegen elemek nélkül, merően falusi jellegzetességekből teremt meg. Ehhez mindeneelőtt a napszakokat zagyválja össze. A parasztok éjszakai felzaklató, sötét hiedelmeket nappal viszi színre: a párolgó, nehéz szagú ágyat, a vágyaktól izgatott vagy a lidércek nyomása alatt fulladozó test fekhelyét a szabadban veti meg. De nemcsak éjjelt és nappalt kever össze, hanem erőszakot és meghittséget, horrort és hétköznapot, szennyet és tisztaságot is. Gyengéden öleli magához a csirkét, majd eszelős módszerességgel töri szét a tojásait. Finom tapintású, aprómintás pizsamában ül a patyolattisza ágyba, hogy aztán vérrel csúfítsa össze az egészet... Hatásos előadás, mégis pusztán egy izgalmasabb stílusgyakorlat lehetne valamelyik merész galerista kiállítóterében vagy a nagymama hálószobájában. De Kazi – a legszellemesebb ötletét megvalósítva – a baromfiudvarba vitte ki az ágyát, hogy a környezet segítségével hatványozza a mű groteskségét. Hiszen az ágyat borozgató műkedvelők vagy horgolt függönyök,

családi fotók és nipppek helyett tyúkszar, kidőlt ólajtó és rőfögő disznók veszik körül. Csupa untig ismert tárgy, szag és hang, amelyeket Kazi Roland szemképrázta-
tóan – és sok vérrel – kever össze. Íme, az alföldi akcionizmus! De megkockáztatom, hogy Breton sem egy abszintot fizetett volna valamelyik Bonne-Nouvelle kör-
úti kávéházban ezért a szürreális produkcióért.

Kazi a performansz végén lefekszik aludni. Ugyanolyan nyugodtan merül álomba, mint amilyen békésen a disznók túrják mellette a földet a napsütésben. Mintha mi sem lenne természetesebb. Amennyiben a hiedelmek felől közelítjük meg az előadás végét, akkor érthetővé válik a tyúksimogatást és „tojáskeltést” követő elalvás interpretációja: az egyszerű paraszt miután megszerezte a kvázi tudást, illetve betartotta az ahhoz fűző-
dő előírásokat, úgy képzei, hogy magyarázatot kapott az addig fenyegetően ismeretlen jelensé-
gekre, talán még feléjük is kerekedett, és megbékél a világgal, ahová született.

Engem azonban továbbra is jobban érdekel a hiedelmek antropológiájánál ennek az egyszerre minden elemében paraszti, a Kazi-féle keverékében a falutól mégis tökéletesen idegen mikrokozmosznak az érzékisége. Hogy lehet ebben a hektikus közegben, ebben a babonákkal, vérrel és tyúkszarral teli baromfiudvarban elaludni? Vajon miről álmodhat a szürrealitás kellős közepén? És főképp: mi a folytatás? Mit fog megmutatni az álmaiból, miután felébred?

Ugyanígy foglalkoztat az a kérdés, hogy lehetséges-e közelebb vinni az úgy, ahogy, de élő falusiakhoz a kortárs vizuális művészetet azon a módon, ahogy Kazi műveli? Vagy lehetséges-e így legalább a falut közelíteni a merészebb galeristák borozgató közönségéhez? Elvégre az is egy magát szívósan tartó (városi) hiedelem, hogy a mai vidéki Magyarország csak a Kis Grófo-klipeket, a kertitörpeszerű műkö oroszlánokat és a hímzett falvédőket teszi hozzá a vizuális kultúránkhoz. Ennek a hiedelemnek pedig végképp az archívumokban van a helye. (A valóságmagjával együtt.)

veress dani

Kazi Roland
Mitmitke, 2013
videóperformansz, 3'23"

Zsilettfüggöny

Tolnai Ottó: *Nem könnyű, Jelenkor*, 2017

A *Nem könnyű* című kötet Tolnai Ottó életműsorozatának harmadik darabjaként jelent meg. A kötet már csak azért is különleges, mert egy továbbra is mozgásban lévő életmű újabb darabjait adja közre: a 2001 és 2017 között keletkezett költeményeket. A könyv nagyívű kompozíció, 374 oldal és 101 vers (a mellékdalokat is beleszámolva). Súlyos szövegtömbök, melankolikus versbeszéd, szerteágazó motívumrendszer – akár csak Tolnai korábbi köteteiben.

A szövegek nagyobb része folyóiratokban is megjelent, de vannak közöttük korábban nem publikált művek. Retrospekció helyett sokkal indokoltabb lenne – Tolnai saját szavával – rekapitulációról beszélni: a kötet folyamatosan újírja és átértelmezi az életmű alapmotívumait. A könyv az Árvacsáth és az Ómama-versek beszédmódjához (és témáihoz) is visszanyúl. A szerző 1975-ös, *Verse* című kötetének a *Rekapituláció* alcímet adta, már ezzel a gesz-

tussal is korábbi költészetének összegzését kívánta végrehajtani. Thomka Beáta monográfiájában megállapítja, hogy Tolnai „nemcsak igen korán megkezdte költői motívumainak újraidézését, hanem szinte folyamatosan rekapitulál.” (Thomka Beáta, *Tolnai Ottó, Pozsony, Kalligram*, 1994, 7.) Ez a kötet is az újraértés, az összegzés igényével lép fel, erre utalnak a címadó vers (*Nem könnyű*) önreflexív sorai: „igen talán ha tőle indultam volna / e kései rekapitulációmban”.

A kötet a szerző „kései kísérleti költészetét” gyűjti egybe. Ez a megjelölés szintén a kötet egyik darabjából származik: „ma végre láttam néhány balkáni gerlét / több éves kísérletem / (kései kísérleti költészetem) első eredményét” (*Lábatlanok*). Tolnai nagy műgonddal állította össze a kötetet, előfordult, hogy változtatott a korábbi megjelenéseken. Könnyen észrevehető, hogy az idézett vers alcíme is megváltozott a szö-

veg első közléséhez képest (*Műút*, 2009/12). A költeményben érezhető némi önirónia is – a hármas alliteráció külön rájátszik az efféle kritikai kategóriák szükségszerűen torzító (és megköltött) voltára – a versbéli megnyilatkozás bekerülése a fülszövegbe azonban már kanonizáló erővel bír. Az alkotás experimentális jellege, az új utak keresése Tolnai egész életművében tetten érhető, a rekapituláció gesztusa tehát egyúttal a kísérletezés folytatását is maga után vonja. A kísérletezés része a nyelv folyamatos megújítása. Jó példa erre két vers, melyek egy-egy webcímet építenek magukba. A *Táp mellékdalában* szereplő „*hupont.hu*” szójáték meglepő módon egy létező webhelyre mutat. A gyufásdoboz címkéje egy utcai hirdetést alakít át: „PAP-LAN PLAZA PONT HU” (kiemelés az eredetiben). Ez a link szintén működik – internetes megjelenés esetén még a burkolt reklám gyanúja is felmerülhetne. Ezekben a versekben nem egyszerűen az intermedialis játék lép működésbe: éppen a nyomtatott szöveg az, amely kiterjeszti uralmát a digitális (és nem kizárólag textuális)

médiumok fölé. Nem két médium együttes jelenléte teremti meg a hatást, hanem az extratextuális jelrendszerek elbeszélhető (ki mondható) szöveggé való átkódolása.

Tolnai Ottó versei gyakran reflektálnak (akár metaforikus szinten is) a nagypolitika fordulataira, az állandóan átalakuló társadalmi (és történelmi) feszültségekre. A kilencvenes évektől a délszláv háború vált költészetének traumatikus alapélményévé – verseiben újra és újra visszatér ezekhez az eseményekhez, mintha egy elbeszélhetetlen fantomfájdalmat próbálna mégis szavakba önteni. A NATO légi offenzívájára a *Nem könnyű* versei is folyamatosan reflektálnak, Tolnai most is szétírja a kötethatárokat, a művek elválaszthatatlanul kapcsolódnak a *Balkáni babér* verseihez (abból a kötetből talán a *Lötyöge avagy be kell-e avatkozni* a legjobb példa a lehetséges kapcsolódási pontokra). Tolnai költészetében a háború egyik szimbóluma a *Vértó*, melyet az új kötet versei is többszörösen újraírnak. A *Vértó* földrajzilag is létező hely: a Palicsi-tó egyik részét nevezik így. Tolnai szer-

zói reflexióiban többször kitér rá, hogy valóban járt a lecsapolt tó fenekén (a *Léket vágni jó* ezt a történetet emeli be a versbe), az üres medret pedig úgy láttatja, mintha oda folyt volna a háború összes vére: „mert hát honnan is e tónyi vér / kezünket sem moshatjuk meg benne / [...] / aztán ahogy lecsapolják / zavarná a turizmust a tömérdek vér” (*Teatortajást tart felettünk egy levágott kéz*). Ugyanezt az alapmotívumot variálja – bár a tó említése nélkül – a *Sós ismét a vértől* című vers is.

Ugyan nem az aktuálpolitikai utalások jellemzik legjobban a kötet beszédmódját, mégis – és talán éppen ezért – nagyon is szembetűnő lehet egy-egy olyan kiszólás, ami a jelen még feloldatlan válsághelyzeteit villantja meg: „putyin jön trump” (*Ez a foglalkozása*). A *Velem mi lesz* című vers mellékdale a jelenkori közbeszéd egy másik traumatikus pontjához csatlakozik (miközben a délszláv háború emlékeit is visszatükrözi): „jöllehet szerbia népe / mórahalomra jár tisztalkodni / a migránsok bokáig sárban / akárha egy csillogó borbélyműhely / zsilletfüggönyén át

nézik / tátott szájjal nézik őket.” A vers egy többszörösen összetett, felszabdalt és deterritorializált teret nyit meg előttünk. Tolnai Ottó verseinek állandó témája a Vajdaság történelme és kultúrája. A kötetben ez még a színszimbolikához kapcsolt történelmi allúziók szintjén is jelen van: a „monarchiasárga” (*Behempredtél-e a rózsába; Lábatlanok*) szóösszetétel a „trianonszürke” (*Két szál lószőr; A föld*) ellentétként tételeződik (a kompozíció kifinomultságát jelzi, hogy a kétféle szín említései távol esnek egymástól, így az ellentézés sem válik tolakodóvá). A költemények központi helyszíne Palics, a fürdőváros (ahol Csáth Géza fürdőorvosként dolgozott). A versben említett migránsok ebbe a felszabdalt, többnyelvű és többkultúrájú térbe lépnek be. A „szerbia népe” szókapcsolat külön ráerősít erre a diverzitásra (és a kisebbségi élettér deterritorializált létmódjára). A szövegol-

vasás a feltérképezés (mapping) eljárását is maga után vonja: Mórahalom már Magyarország területe, ahova viszont csak a szerbiai állampolgároknak van bejárásuk, a migránsok ki vannak zárva. A többszörös ellentézés egyik eleme a tisztálkodás és az út sárának szembeállítás. A borbélyműhely említése a *Wilhelm-dalok* világát idézi fel, miközben megnyitja a teret a zsillettüggöny metaforája számára. A metafora a vasfüggöny történelmi emlékére játszik rá, miközben egyértelműen utal a déli határkerítésre (melynek mintaszakaszát éppen Mórahalom térségében építették meg). A migránsok azonban nemcsak Magyarország állami, hanem a Vajdaság (és tágabb értelemben Szerbia) kulturális teréből is ki vannak zárva, hiszen nem tudnak érintkezni a hagyománnyal. Egy sajátos, külső nézőpontból látnak mindent, legfeljebb a voyeur szerepe lehet az övék. Mintha „szerbia népe” éppen előttük vinné színre a saját, hétköznapi életét – a két szövegbeli csoport közül azonban csak az egyik hajlandó tudomást venni a másik létezéséről. A vágy és a korlátozás, a

tér birtoklása és a térből való kizártság feszül egymásnak ebben a képben. A kötet még egyszer tér vissza ehhez a kortárs válsághoz, *A küszöb* című versben: „*éppen 80 migránst tanítanak be / jóllehet ima idején állandóan / le kell állítani a futószalagot / mert se szó se beszéd térdre esnek*”. Ebben a műben a gyár mechanikusan felosztott idejét írja felül az ima megszentelt ideje – a kulturális eltérés itt kétféle időtapasztalat ütközésében mutatkozik meg. A versek azért ennyire hatásosak, mert nem akarnak egy egyértelmű (és leegyszerűsítő) megoldást felmutatni a problémára, de érintik a válság súlyosságát. Mintha ezzel az eljárással Tolnai kimondatlanul is visszanyúlna az 1968-as kötetét (*Szeplőtelen kis gépek csöpp fejedelmi jelvények*) záró mottóhoz: „*a végén sosem mondhat tanulságot az ember*”.

A Tolnai-recepcióban több szerző is kitér a szövegvilág rizomatikus kapcsolataira, így Mikola Gyöngyi, Novák Anikó és Piszár Ágnes is. Deleuze és Guattari elméleti keretében a rizómának nincs középpontja, azaz egy pont bármelyik másik ponttal kapcsol-

latban lehet. A korábbi alapmotívumok folyamatos újraalkotása (a kötetben ilyen szerepet kap az azúr és a flamingó motívuma is) ilyen, végtelennek tűnő, kapcsolatokat teremt. Tolnai ezt számtalan intratextuális utalással spékeli meg, az *Ömer Erdem* szövegébe például egy teljes korábbi versét ágyazza be. Tolnai néhány versében (például: *Léket vágni jó*) eljátszik a „rizóma” szó kettős jelentésével (a szó erede-

tileg gyöktörzset jelent – Deleuze és Guattari is ebből bontja ki saját metaforizáló fogalmát). Erős a kísértés, hogy ezt a kötetet is a rizomorf szóval írjuk le – de ez nem lenne igaz, hiszen már a címadó vers is középpontot jelez. A kötethatárokat szétíró motívus, tematikus és beszédmódbeli csatlakozások azonban nagyon is megengedik, hogy Tolnai szövegüniverzumát rizomatikusnak nevezzük.

B. Kiss Mátyás

Csont és pletyka temeti be a traumákat

Milbacher Róbert: *Szűz Mária jegyese*, Magvető, 2016

Pletykaháló: leginkább így lehetne jellemezni Milbacher Róbert *Szűz Mária jegyese* című könyvét, amelynek a szereplőkön és a közösség életét meghatározó eseményeken keresztül összefüggő szövegei egy közelmúltbeli közösség traumatérképét rajzolják ki.

Milbacher Róbert – aki eddig irodalomtörténeti munkákat írt – első prózakötete novellafüzérként

és laza szerkezetű regényként is meghatározható, témaválasztása pedig nem ismeretlen a kortárs prózában: a provinciális közösséget középpontba állító művek sorába lép (példaként lehet említeni Borbély Szilárd *Nincstelének* és Háy János *Napra jutni* című könyvét). A kilátástalanságot egyrészt azonban humorral, mesei fordulatokkal, valamint újra és újra fel-

bukkanó figurák megmosolyogtató skicceivel oldja. Másrészt erre szolgál részben az elbeszélői karakter is, akinek kiléte ugyan kérdéses, egy valami azonban biztos: megállíthatatlanul fecseg, mindent leír, amit hall és lát, illetve tudni vél a faluközösség tagjairól és múltjáról.

Az elbeszélői karakter kérdésére érdemes kitérni, hiszen ez szolgáltatja majd a novellafüzér nem túl frappáns csattanóját. A számozott novellákat megelőző, az elbeszélő által egyes szám első személyben írt előszó előrevetíti, hogy a szöveg valakik képviselőjében születik, és egyben tanúságtétel is, amely a falu emlékezetének megőrzésére szolgál. Az elbeszélő ebben a szakaszban valami botrányos dolgot sejtet. Egyszerre a közösség tagja, viszont kívülről is szemléli azt, és olyan pozíciót tulajdonít magának, ahonnan látható az igazság. Az olvasó azonban tudhatja, hogy amit a következő oldalakon olvasni fog, az nem több, mint bizonytalan igazságtartalmú pletyka. Kiderül az is, hogy a könyv további részében már leírt történeteket olvashatunk, de az elbeszélő-író saját

magát nem nevezi meg, ahogyan azt sem, hogy milyen kapcsolatok fűzik pontosan a falu többi lakójához. A számozott történeteknek azonban van egy vissza-visszatérő alakja: Bizdó Józsika, aki állandóan a kockás füzetébe irkál. Ugyan az elbeszélő ugyanúgy egyes szám harmadik személyben beszél róla, mint a szöveg többi alakjáról, nem zárható ki, hogy az elbeszélő így írja bele saját magát a történetekbe: álcázva, mert tart a falu haragjától. Ebben az esetben Bizdó Józsika írja az előszót, kockás füzete pedig egyenlő lenne a novellafüzérrel, amelynek ő is szereplője. Az utolsó novella azonban nemcsak ezt az elméletet, hanem a történetek igazságtartalmát, sőt magát a szöveg egészét is felszámolja. Bizdó Józsika ugyanis megbolondul, mert eltűnt a kockás füzete (267.), amelybe sok mindent összeírogatott (azaz a könyv történeteit). Az ezt elbeszélő utolsó novella nem különül el a többitől, ugyanúgy sorszámozott, mint a többi, és arra sincs utalás, hogy az eltűnés után a könyv mint talált tárgyat tenné közzé Bizdó Józsika füzetét.

Ez a „csattanó” nem nevezhető

túl frappánsnak. Úgy tűnhet, hogy a könyv elején még hangsúlyosan jelenlévő elbeszélői karakterrel a szerzőnek mégiscsak kezdenie kellett valamit, miközben a történetek és a narráció kezd kifulladásni. Végül levonható a tanulság, miszerint a közösség életét a felejtés, az elhallgatás, a hiedelmek szervezik, és a szöveg megmutatja ezeknek a kommunikációs gyakorlatoknak a működését. Ez azonban már a könyv elején is kiderül, hiszen az elbeszélő beígérte a rejtélyt. A végén kapunk egy narratológiai trükköt, amely inkább csalódást keltő és erőltetett. Ez minden azonban, amiért a könyvet negatív kritika érheti. A *Szűz Mária jegyese* olvasmányos, humoros alkotás, annak ellenére, hogy nincs olyan szereplő, aki ne lenne deviáns, és nincs olyan történet, amelynek a vége ne lenne tragikus. A helyszín állandósága, az újra és újra szóba kerülő események, a hol főszerepben, hol mellékalakként megjelenő figurák koherens egészzé teszik a novelláskötetet.

A pletyka mint kommunikációs forma nélkülözhetetlen egy közösség működésében. Ahogy

a *Szűz Mária jegyese*ben is, a pletyka sokszor normaszegő magatartást közvetít, illetve valakinek a viselkedését értékeli, így a pletykálók felállítják a közösség norma- és értékrendszerét. A könyv esetében a pletyka tárgya valamilyen titkokkal és rejtélyekkel körülvett esemény vagy személy. A titkokról és a rejtélyekről valamit mindenki sejt, a részleges tudást pedig népi hiedelmekkel és mesei elemekkel egészítik ki. A pletyka és a fecsegés mint beszédmód azzal a veszéllyel jár, hogy súlytalanná teszi a mondanivalót, de az elbeszélő szóáradatában rálátunk valami nagyon sötétre is. Az egyéni tragédiákon túl a közösséget ért traumák emléknymoi úgy fordulnak ki a szövegből, mint a rejtélyes csontok az első fejezet zsidótemetőjének földjéből.

Az első számozott novella (*A Je Pista meg a Bandi kiássák a csontokat*) rémhelye a zsidótemető. Az elbeszélő szerint akkor szabadult el a pokol, amikor megtalálták itt

a csontokat, ezzel misztikus és átoksújtotta térként bélyegzi meg a helyet, egyben a vérvád megemlékezésével démonizálja a zsidó közösséget is, akik nincsenek is jelen már a faluban. Az olvasó háttértudására van szükség, hogy felfejtse a történetmondás és a közösség hajdanvolt, de ma már csak csontok és lassan eltüntetett sírkövek formájában jelen (nem) lévő tagjainak sorstragédiáját.

A cigányok szintén demonizált tagjai a közösségnek, habár róluk nemcsak egy homályos (rém)kép él a közösségi emlékezetben, hiszen találkozhatunk velük a faluban. A *Hozzák a Szép Zulét* című novellában egy homoszexuális cigány szereplőről olvasunk, és az elbeszélés módjából világos: az elbeszélőnek fogalma sincs, hogyan is kellene róla beszélnie. Mindent értékel, amit csak lehet, de azt nem, hogy a külföldről hazatérő cigányfiú férfitartnerét hozta magával. Ennek az lehet az oka, hogy a cigányság a faluközösség számára csak mint félig-meddig kívülálló csoport jelenik meg, így a normarendszer sem vonatkozik rájuk. Ráadásul nincs meg az a szótár, amellyel a

homoszexualitásról – ahogyan a többi tabutéma esetében sem – beszélni lehetne.

A babonák és a hiedelmek mellett a vallás a falu fontos morális mércéje, a pletyka azonban felfedi a vallásos emberek álszentségét, ami a tájékozatlanságuk miatt védtelenek lecsúszáshoz vezet. Rofsics Jóska Szűz Mária jegyesének mondja magát (*A Rofsics Józskának végül meglágyul az agya*, 83.), egy Szűz Mária szeplőtelen fogantatásával kapcsolatos apokrif történet akkora csalódást okoz számára, hogy alkoholistává válik. Szerinte a papok hazugságot beszélnek, de az állítás mögött nem kritikai gondolkodás, hanem a szó szerint vett tanításban való csalódás van. (Rofsics Jóska ugyanis megkóstolta az oltáriszentséget, és kiderült, hogy a pap nem húst és vért vesz magához.)

Az indulatos istentagadás elmentéje a vallásos túlbuzgóság: *A Kossuth utcai betlehem igaz története* című novellában ez a fő téma, habár a melléktörténetnek van igazi jelentősége. Megemlíti ugyanis a szovjet katonák által megerőszakolt és teherbe esett nőket, akiknek a babáit megölték,

és a pletyka szerint a zsidó temető mögé temették. A zsidó temető nemcsak a kötet elejéhez kapcsol vissza, hanem a következő novellában (A *Lulumbának kell egy csapat*) is megjelenik: Lulumba azzal fenyegeti a tanácselnököt, hogy tudja, mit kellett visszatemetni a zsidótemetőben. A csont mint valaminek a nyoma vissza-visszatér, és mindig valamilyen tragédiára utal. Ráadásul a zsidótemetőben kiforgatott csontok és a megerőszkolt nők babáinak maradványai így nemcsak térben érnek össze, hanem szimbólumai a második világháború alatti és azt követő traumáknak, amelyek hiába érintették elemi erővel a közösséget, elhallgatás veszi őket körül. Ha nagyon erőltetjük, akkor a narratológiai trükk helyett az elhallgatás lehet

az a botrány, amelyet beígértek az olvasónak még az elején. A két trauma, a holokauszt és a szovjetek erőszakátételének összekötése arra is utalhat, hogy ugyan a két esemény két különböző csoportot érintett, ezek a közösség közös, elhallgatott történetei.

Az élőbeszédszerűséget utánzó elbeszélésnek ugyan vannak korlátai, Milbacher Róbert ezt a fajta nyelvet szépen végig tudja vinni, úgy, hogy pont a végén lesz elég a fecsegésből. De aztán eszünkbe juthat, amit a Dodi Laciról szóló novellában olvashatunk: „A csöndet a legnehezebb elviselni, mert akkor arra kell gondolni, hogy hogyan lesz ezután” (48). Aztán csak nézhetjük magunk előtt azt a „csöndzsákot”, amelyben benne van minden huszadik századi traumánk.

Urbán Csilla

Milyen a levegőtlen biztonság?

Mizsur Dániel: *Karc, Apokrif Könyvek*, 2017

Mizsur Dániel első kötete „remek kezdőcsomag egy város bevételéhez” – írja Szálinger Balázs a könyv fülszövegében. S valóban, a szerző bevesz egy várost, de közben felépít és lerombol egy másikat.

A *Karc* lírai énje ugyanis képzletben átrendezi a tájat. Hogy otthonossá tegye azt, gondolkodnánk, azonban az otthon itt relatív, a megteremtett hely inkább csak ismerős, melegséget nem áraszt. A lírai én egyedül irányítja a fiktív birodalmát: „Ami innen látszik, mert csak én láthatom” (*Az elcserélt város esélyei*), máshol: „Most úgy képzem: a levegő könnyű víz” (*Folyam*). A tekintet, amellyel szembesülünk, minden esetben hangsúlyosan az övé, alakja egységesen rajzolódik ki a versek mögül. Ez a bizonyos én hajszolja a formák tisztaságát, az átláthatóságot, nem véletlenül jelenik meg a hó motívuma sem: „Erre a tisztaságra vágyom, érintetlen / tájakra, vastag hóréteg-re, / amelybe nem süpped faág,

kavics, / átláthatatlan járatokat vájva.” (*Utolsó évszak*), amely szorosán összekapcsolódik a kegyelem képzetével, elsősorban Ottlik Géza nyomán. A letisztultság a cél, akárcsak a kötet borítóján: egyenes vonalak között bábuszerű figurák, alakjai egy berendezett, kiszámítható világnak, amely önműködő, így maga mögött hagyhatja a beszélő. Hiszen saját határainak átlépése érdekében valami mást is meg kell ízlelnie: „Megtörni egyenesünk segédvonalait. / Még egyensúlyozni az utolsó nap / tompa szegélyén; megérezni az áttűnés / ismeretlen örömet.” (*Egy áttűnés kísérlete*). Kérdés, mi marad utána, ha elrugaszkodik a térből? Mi tölti be helyét, ha egyáltalán volt neki?

Lépésének egyik eredője az új, saját tér kialakításának kényszere. Menekülés arról a helyről, amely egykor biztonságosnak tűnt, egy másikba, melyet csak önmaga ural: „Ebből nem zavarnak / ki

vádaskodó szavakkal, nincs mi-ért” (Menedék). A zárvány ugyan megvédi az érzelmek általi kiszolgáltatottságtól, azonban befelé mélyül. Örvény, amely beszívja alkotóját, s elzárja minden létező melegétől: „Köréd épül, mint-ha / rád szabták volna eleve – de minden egyes / új lépéssel egyre távolabb kerülnek, amíg / végleg elfelejténéd őket” (Tér). A biztonság pedig itt is csak látszólagos. A megteremtett valóság szükségszerűen hazug: a város elcserélt, a ház kölcsönzött, falai omladoznak. Kicsit kell csak megkocogtatni a jól kiépített felszint, s egy-egy apró repedésen már át is szűrődik a vágy és hiány. S a lírai én hiába szemléli fonák-városából valaha volt otthonát, nem marad semmi, amiből magára ismerne benne. S a csel olyan jól sikerült, hogy saját lefojtott emlékei sem akarnak visszatérni. Ehhez az állapotához tökéletesen kapcsolódik a kötetben megidézett sötét és fény játéka. A csillag hol vágyott vezérfényként világlik fel, hol Vajda Jánost idézve az önmagába zárt létező metaforája. Beszélőnk egyértelműen az éjszaka szülöttje: képzelt tájai addig működnek,

míg nem világítja be őket a fény. Ahogy jön a reggel, úgy jön az igazság is. Mizsur a fény ősi jelentését hívja életre: a természeti jelenség a gnózis jelölője. A haza vezető út csak általa látható.

A változás feszültsége lengi be az egész kötetet. A képzelt város megépül, majd szertefoszlik. A könyv végigköveti a folyamatot: a nyomtalan eltűnést, a „másik városba” való menekülést, majd a visszatérést. Az utolsó harmadban feltűnnek azok a versek is, amelyekben megjelenik a másik, a társ. Kell ugyanis egy személy, aki megtöri az állandó eltévedés folyamatát, aki ott áll az út végén. Hiszen hiába törnek fel a régi képek, ha „nincs, / aki előcsalogassa őket szavaival” (Újra, megint).

A rövid könyv számos intertextust is tartalmaz, melyek legtöbbször Pilinszky Jánostól származik. Ezek közül talán a legfontosabb két motívum újrainása: a hálóa és

a labirintusé. Pilinszky *Halak a hálóban* című versében a hal egyfajta kiszolgáltatott léhelyzetet szimbolizál: „Roppant hálóban hányódunk / s éjféلكor talán / étek leszünk egy hatalmas / halász asztalán.” A *Karcban* a háló egy eszköz, melyen saját emlékei fennakadhatnak („Visszahúzod / a kidobott hálót, hátha fennakad egy-két / vergődő emlék” [*Egyre hangosabban mondhatod*]), tehát egyszerre kapaszkodó és csapda, attól függően, hogy mi a cél: a kötődés vagy az elszakadás. Az egyenes labirintus képzete pedig Pilinszkyknél – Simone Weil nyomán – az Isten- és az igazságkereséssel kapcsolódik össze. Hiába nem látja az ember a labirintus közepét, a „megoldást”, a lényeg, hogy figyelmét mégis afelé fordítja, mert tudja, hogy Isten ott rejtőzik. Mizsurnál a lírai én „[a]z utcán halad, / mindig elfelé, de úgy hiszi, / valamihez most közelebb lehet jutni.” (*Hazafelé*). Ez a „valami” azonban itt nem feltétlenül kapcsolódik össze az Isten-képpel, de egy nagyobb igazságot mindenképpen sejtet: „veszélytelenre csiszoltam / durva vonalaim, minden mozdulat, / minden eltérítendő mondat

/ folyton változó alakját: / minden lehetséges kiszögellést, / amelyen fennakadhatna / egy mélyebb meder előre kiszámolt egyenese [kiemelés tőlem – M. T.]” (*Kiterített háló*). Ennek az igazságnak a megismerése alapvető intenciója a lírai éneknek, ehhez azonban szükség-szerű a korábbi ismeretek elengedése. Ahogy Pilinszky labirintusát is eleinte megvilágította a fény, de később már csak a sötétben tapogatózhatott, úgy Mizsur verseinek lírai énje is a sötétet hívja segítségül, ahol korábbi életének fogódzkodói már nem láthatóak. A *Karc* erősen kapcsolódik ahhoz a gondolathoz, mely szerint az „író újra és újra semmit akar tudni” (*Húség a labirintushoz – beszélgetés Pilinszky Jánossal*, rendező: Maár Gyula, 1978.). A lírai én az ismeretlent hajszoľja, a helyet keresi, ahol újra eltévedhet. Hiszen bolyongani jött. Ennek érdekében kreál egy másik világot, egy másik várost. Ez az alapszituáció megidézi azt az irodalmi toposzt, mely az írást teremtésként aposztrofálja: „Még csak tétova mozgás, / feszült figyelem. Még nem adhatsz neki nevet, / majd később, ha befejezted. Pedig csak arra várhat, /

hogy tőled kapja nevét, hogy veled együtt mozogjon.” (*Egyre hangsúlyosabban mondhatod*). Ha valaminek nevet adunk, akkor egyúttal birtokba is vesszük azt.

Mizsur Dániel kötete természetesen szintetizálja a kortárs téripoétikai törekvéseket egy metairodalmi gesztussal: elveszti a térben, hogy megtaláljuk az igazságot. Azonban a *Karc* lírai énjének odüsszeiája egy helyen

játszódik: elcsereált városa, mely leginkább egykori saját városának negatívja, egyszerre menedék és zárvány. A szerző első kötete jól szerkesztett alkotás, mely épp annyira nehezen engedi be olvasóját, mint amilyen nehéz kijutnia a versbeszélőjének magába zárt-ságából. De megéri ostromolni a *Karcot*, intelligens és rendkívül összetett lírát kap az olvasó, ha megpróbálja.

Murza Tímea

„Huszonkét éve rág a féreg”

Csillik Kristóf: *Hüllők idősza*, Apokrif-FISz, 2017

Csillik Kristóf első verseskötete, a *Hüllők idősza* sajátos elegye egy pályakezdő kiforratlanságának és az imidzsépítés szándékának, a helyenként enyhe irritációt okozó nyegléskedésnek és a pózok nélkül is egyedi, sokat ígérő költői hangnak.

Csillik tudatos, egyszersmind kamaszosan dacos elkülönülési vágya generációjának írókörökhöz, folyóiratokhoz, mentorokhoz

tartozó tagjaitól már a kötet rendező paratextusaiban is tetten érhető. Fűlszövegírói legautentikusabb, legbensőségebb olvasói, a kötetben és a fülön egyaránt becenévvel szereplő barátnő és jó barát. A szerző szándékolatlan semmitmondó életrajzát előbbi jegyzi, míg utóbbi a hányást mint a kötet jellegadó motívumát emeli ki. Ezzel nyilván Csillik költészetének zsigeri voltára hívja fel a figyelmet,

hogy a szerző nem holmi földtől elrugaskodott poéta, hanem úgy adja közre verseit, amint kiokádta őket – az eredeti nevekkal, átlényegítés nélküli, köznapi szituációk papírra freccsentésével. Ezek a szövegek, bárki jegyzi is őket valójában, egy jól körvonalazható szerzői elképzelés szülöttei: Csillik nem kért fel jó nevű szakmabelit fülszövege megírására, mintha nem kérne a szakma támogatásából sem, s mintha deklaráltan nem a szakmának, hanem az egyszerű olvasónak írta. „Ezek olvasható és érthető szövegek, és sokszor rímeknek. Ami fura, hogy lehet őket élvezni” – olvashatjuk a kötet bal felén. Vagyis, érthetjük hozzá, a kortárs irodalom jelentős részét nem lehet.

Mindez sokat elárul a kötetben megformált lírai portréről, a lírai én különütasságra való törekvéséről. A *Hüllők időszaka* jellegzetes első kötet abban az értelemben, hogy többnyire „ki vagyok én?” típusú verseket tartalmaz. A szubjektum akkor is önmaga körül forog, ha másról beszél: részben pozitívan vagy negatívan önidentifikáló (saját értékeket, kiemelt vonásokat felmutató, illetve bizo-

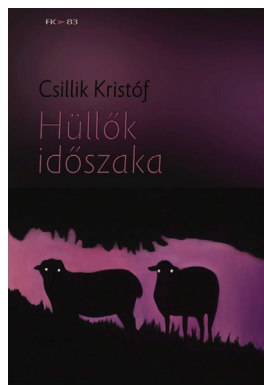
nyos jelenségektől élesen elhatárolódó), részben más emberekhez (főképp a lányokhoz, másodsorban pedig a haverokhoz, barátokhoz) fűződő viszonyokat, tipikus közös élményeket (például a szerző generációjára jellemző bulikat) bemutató darabokat olvashatunk.

Feltűnő ugyanakkor, hogy családról, gyökerekről, költői elődökről nem esik szó a *Hüllők időszakában*, vagy ha igen, inkább a tőlük való távolság mutatkozik meg (a család vonatkozásában lásd a *Nagypapát*). A *Napszúrás hajnalban* című versben a lírai beszélő az egyetlen, aki a reggeli buszjáraton nem „zsibbasztja” magát „egyetlen koszos könyv”-vel sem, aminek segítségével megmerítkezhetne „abban / a fostartályban”, „Bíró Yvette, Michel Foucault, Petri György vagy bárki más / elbaszott zsibbasztó gondolataiban”. E szerint a műveltség máz, amely elfedi saját belső, „izzasztó pokoli csönd”-ünket: „heroin egyenlő Foucault”, jelenti ki a vers indulatos beszélője. Ebből a fanyalgó elutasításból azért egy jó adag, (a dilettánsokra jellemző) céhhel szembeni sértettség is kihallható, vagyis Csillik vékony jégén táncol.

Az persze kétségtelen, hogy a vers már-már bicskanyitogató pökhendisége és nyersesége anynyiban célt ér, hogy nem bírjuk szó nélkül hagyni. Ám felvetődik a kérdés, hogy valóban radikális és következetes elhatárolódásról van-e szó, hiszen Csillik a lírai én alakváltozatainak a nyugati kultúra olyan emblematikus, fiktív és valóságos figurái neveit kölcsönzi, mint Don Giovanni, Faust, Robespierre és Werther. Ebben az esetben persze nem annyira a nagy elődök vagy közkinccsé vált művek szellemiségének fel- és megidézésével van dolgunk, sokkal inkább a nevekhez fűződő asszociációkat kiaknázva (akár szerepvers formájában) a lírai portré egy-egy vonásának kiemelésével. Ezen asszociációk persze a nem a nyugati kultúrában szocializálódott olvasó számára dekódolhatatlanok – vagyis a költőtől mindenképpen valami közösen birtokolthoz kötődik, abból táplálkozik. (Jó példa erre a *Most jó*, amelyben barna lányokat és bebarnuló almákat nézni „érdeke-
sebb, mint Kant”-ot olvasni.)

A hagyományhoz és/vagy a kurrens költészeti irányzatokhoz való viszonyulás kérdéséhez kö-

zelebb juthatunk a kötetzáró *Ami kimarad* elemzésével. Úgy tűnik, a *Hüllők időszaka* lírai beszélőjét elsősorban az ezernyi szenvedésen keresztülment, megtört poéta alakját körülillengő pátosz zavarja. Milyen könnyű volna olcsó sikert vadászva elzokogni, hogy „ez minden, e vers és a / kultúra, az maradt” – csakhogy ez „[n]em igaz. Életem / gondtalan volt és vidám. / Nem nagyobb a tragédiám?” E szerint a kiegyensúlyozott, szélsőséges megmérettetésektől mentes, nem kizárólag a költészetnek szentelt élet vállalása-költészeti tárgyá emelése összeegyeztethetetlen a szívszaggató sorsokra, devianciára és a borzadózás lelki izgalmára áhítózó olvasói igényekkel – így válik a traumákat felmutatni nem tudó költő élete végül mégis tragikussá, „meg nem értetté”. Kérdés persze, valóban ilyennek látjuk-e manapság a költőt, vagy olyasmióért hadakozik Csillik, ami rég megvalósult?

A hányásesztétika zsigeri verseszmenyét mindenestre tehát nem a véres veritékkel (köpettel) írt költemény, hanem az okádkhatnék élménye táplálja: undor önmagunktól (saját lúzerségunktól) vagy másoktól (buliban felszedett, ronda nőtől, a szerelmünket elszerező „nyálas bájgúnár”-tól [*Inkább a Hold*], felszínesen csacso-gó „latyakban totyogó picsák”-tól [*Természetes hideg*]). A kötet olvasása közben talán nem alaptalan a Korn *Thoughtless* című számának klipjére asszociálnunk, amelyben az állandó inzultálásnak kitett gimis főhős végül sugárban okádkja szét a puccos bált. Az undoron kívül persze még számos érzés kifejezésére használja a szerző a hányás és a köpés motívumát: bennük talán az a közös, hogy valami kitörni készülő, forrongó, még artikulálatlan indulatot sejtetnek. A *Bölcsességfogban* a sikertelenség miatt lassan növekvő dühvel kerül kapcsolatba a motívum, míg a *Hideg lábakban* a tehetetlen megalázottság érzésével.

Egyfajta gusztustalanságra és groteszkségre való fogékony-ság általános vonása a kötetnek. Remek példa erre az *Esttől estig*,

amely szórakoztató iróniával és játékossággal mesél egy randira készülő, önmagára macsós fölénnyel parancsoló srácról – az igazi truváj azonban a vers meghökkentő zárlata: „Ring a bokorágon a rusnya, zöld / imádkozó sáska.” A hím társát felfaló, úrlényszerű rovar váratlan felbukkanása többet mond a beszélő titkolt rettegéséről, mint a vadul verő pulzus; egyúttal kiválóan érzékelteti a helyzet megmosolyogtató kisszerűségét és irreális-ságát nagyítását egyaránt. Szintén szokatlan érzést, ambivalens, viszolygással kevert vonzalmat ragad meg találóan a *Földi gyom*, amelyben a beszélő eljátszik a gondolat-tal, hogy átruccan a görbe lábú, „hülye” és „béna” Flórához, „és bennem valami átkattan”. Más versekben ugyanakkor a gyomorforogtatás öncélú: ilyen a *Birds*, egy tipikus kamaszbuli leírása, amely ennél többről nem is igen szól, s ezen a meglehetősen erőltetett (akárha a részegen viháncoló többi bulizó szórakoztatására öszszedobott, vélhetően rimkényszer szülte) rímek sem segítenek („A buliról két órát késtem szándékosan, / Máté már ott volt, de más még rohan.”).

A kötet talán legelevenebb, legeredetibb versei közé a *Nő* című ciklus darabjai tartoznak, amelyek a nőkhöz fűződő viszony egy-egy jellegzetes képét, állomását mutatják be. Közülük is a kötet talán legkidolgozottabb, legtechnikásabb darabja a *Dinner for two*, amelyben kicsinység és hatalmasság, az égitestek és a reggeli tükörtojás képei szövődnek össze ötletesen, miközben egy kapcsolat nehézségei is felsejlenek néhány bizarr, a kozmikus és gasztronómiai asszociációktól elrugaszzkodó képen keresztül.

Megejtően egyszerű és szép a ciklus záródarabja, az *Ásunk Andreával*, amelyben a pár egy halott sündisznó eltemetésekor néz „egymásra szerelmes-butánán”, és valamiféle szavakon túli egység teremődik köztük. Itt nyoma sincs annak az empátiahiányba átcsapó, önironikus távolságtartás nélküli lenézésnek, übermenschségnak, ami például a *Természetes hideg* vagy a *Szálnalmas életek dominója* című versekben érződik. Mintha a beszélő merné átadni magát érzelmeinek anélkül, hogy a szöveg érzélgőssé vagy giccsessé válna.

Hasonlóan eleven és sallangmentes az *Andrea, barkóbáztunk, aztán veszekedtünk, de a zuhany alatt béke volt* című szabadvers, amely bensőségesen és finom iróniával mutatja be egy fiatal pár csip-csup marakodását, majd békülését. Varázsa épp ebben rejlik, hogy ami póz benne, az is a két szereplő viselkedéséből fakad, és kamaszos pózként le is lepleződik: „kitárt karokkal vártam, hogy óbégassak, / de a sírás sosem ment komoly dolgokon.” A „komoly dolgok” a zuhany alatt persze egykettőre semmiségekké törpülnek. Ilyen tekintetben a különös, hosszú cím is önironikus: a szerelmi dráma egyetlen vázlatos mondatban elintézhető. E legjobb, beszélt nyelvet használó, mégsem erőltetetten szlengelő, gyakran az olvasót is bevonó verseknek többnyire a lezárása is frappáns, nem ritkák azonban az olyan, sikerültebbnek induló darabok sem, amelyek végül túlíródnak, szerencsésebbek volnának az utolsó sorok nélkül (például *Inkább a Hold, Mégsem áldott, Csak velem nem*). Ez az önmagán túlcсорulás egyes képek esetében is megmutatkozik, mint a *Generál szorongás este* hasonla-

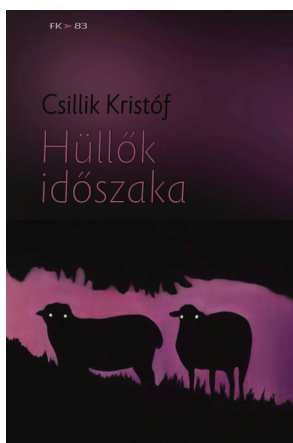
tában, ahol a hasonlított önmagában is leleményes képzettársítás lehetne a szellemeskedő folytatás nélkül: „Olyan csöndesen áll kint / a zselékocka este, / ahogy a döglött hiúz a bokorban / döglött prédára lesve.”

Mindezek persze tekinthetők egy első kötet gyermekbetegségeinek: amikor a szerző mindent, amit maga körül lát és adott pillanatban fontosnak tart, bele akar zsúfolni bizonyos szempontból legfontosabb, ugyanakkor már a megjelenésekor túlszárnyalandó kötetébe. „[M]ilyen fajdiverzitás van itt az út szélén” – konstatálja a lírai hős a kötetet nyitó hosszúversben (*Domborzat*), míg Pesttől Győrig caplat. A zárlat pedig szé-

pen kapcsolódik a kötet utolsó versének mindennapi tipródásokat, bénázásokat is felülíró életszeretetéhez: „Minden ház az én házam, minden ház a te házad. / Az egész világ az otthonom.”

A *Hüllők időszaka* egyenetlen, itt-ott megmunkálatlan, nyersnek ható kötet, sok hanyag, a számos helyütt tettenérhetően gondos szerkesztés ellenére is megmaradt gyenge rímmel. Ez időnként bosszankodásra adhat okot, de kétségtelen, hogy ez adja a kötet báját és izgalmasságát is. Csillik Kristófnak nincs szüksége az eredetieskedés mankóira: öröklődés és kivagyiság nélkül is képes eredeti, markáns versek írására.

Szendi Nóra

E számunk szerzői

Bánkövi Dorottya (1994) költő, kórustag, hobbifotós, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Bereti Gábor** (1948) költő, kritikus, (Nyíregyházi Főiskola), legutóbbi kötete: *Titkolt múlt – tiltott jövő* (2015 Bíbor kiadó), *Miskolc* • **B. Kiss Mátyás** (1993) egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Várpalota–Budapest* • **Csabai Máté** (1993) szerkesztő, újságíró, *Budapest* • **Izsó Zita** (1986) költő, szerkesztő (Horizontok, Üveghegy), legutóbbi kötete: *Színről színre* (2014 PRAE), *Budapest* • **Kazi Roland** (1987) képzőművész, DLA-hallgató (MOME), *Kelebia–Monor* • **Márton László** (1959) író, legutóbbi regénye: *Hamis tanú* (Kalligram 2016), legújabb műfordítása: *Walther von der Vogelweide összes versei* (Kalligram 2017), *Budapest* • **Mizsur Dániel** (1991) költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), *Budapest* • **Molnár Álmos** (1992) író, történeti muzeológia szakos bölcész (ELTE BTK), *Budapest* • **Murzsa Tímea** (1992) kritikus, szerkesztő (Apokrif Online), *Budapest* • **Toroczkay András** (1981) költő, író, legutóbbi novelláskötete: *Búcsú Éhségtől* (Magvető 2015), *Budapest* • **Urbán Csilla** (1987) újságíró, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának hallgatója, *Budapest* • **Szendí Nóra** (1988) író, kritikus, legutóbbi regénye: *Zárványok* (2015 Apokrif-FISz), *Budapest* • **veress dani** (1988) doktorjelölt (ELTE BTK, EHESS), az Apokrif szerkesztője, *Debrecen–Párizs* •

Ára: 350 Ft

ISSN 2060-3207

17002

9 772060 320008